

## ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ

Έργο- σύνθεση κειμένων της περιόδου του μεσοπολέμου.  
Χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα από τους συγγραφείς:

Ειρήνη Αθηναία  
Έλλη Αλεξίου  
Μέλπω Αξιώτη  
Κώστα Βάρναλη  
Στρατή Δούκα  
Γιώργο Θεοδοκά  
Νικόλαο Κάλα  
Κώστα Καρυωτάκη  
Νίκο Κατηφόρη  
Φώτη Κόντογλου  
Αρκάδιο Λευκό  
Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι  
Χένρυ Μίλερ  
Βάλτερ Μπένγιαμιν  
Στρατή Μυριβήλη  
Νίκο Νικολαΐδη  
Στέλιο Ξεφλούδα  
Κώστα Ουράνη  
Κοσμά Πολίτη  
Φώτο Πολίτη  
Μαρία Πολυδούρη  
Τζην Ρύς  
Γιώργο Σεφέρη  
Γιάννη Σκαρίμπα  
Άγγελο Τερζάκη  
Μάτση Χατζηλαζάρου

Ιωάννη Μεταξά

και  
Ανδρέα Εμπειρίκο

**Ηθοποιός Α:** Ευθύμης Θέου  
**Ηθοποιός Β:** Μαριάννα Τζανή  
**Ηθοποιός Γ:**  
**Ηθοποιός Δ:** Σύρμω Κεκέ  
**Ηθοποιός Ε:** Μαίρη Λούση  
**Ηθοποιός Στ:** Ανθή Ευστρατιάδου

**Κατά την είσοδο του κοινού στο θέατρο, ακούγεται ηχογραφημένος ο Βάρναλης ν'απαγγέλει το ποίημά του "Η μπαλάντα του κυρ Μέντιου".**

## **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

**Προβολή: "Don't panic" (Video σχετικό με το κραχ του "29)**

**Στη βεράντα, φωτίζονται δύο ηθοποιοί πλάτη στο κοινό. Κοιτούν προς Βουλή-Ζάππειο. Ο ένας (ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α) έχει μια τάση να πέσει στο κενο. Μιλάει (ακούμε από μικρόφωνο) . Ο άλλος του χτυπάει συγκαταβατικά την πλάτη.**

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινοπώρου δέϊλι  
μες στην κρύα μου κάμαρα όπως έζησα: μόνος'  
στη στερνήν αγωνία μου τη βροχή θε ν' ακούω  
και τους γνώριμους θόρυβους που σκορπάει ο δρόμος.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δέϊλι  
μέσα σ' έπιπλα ξένα και σε σκόρπια βιβλία  
θα με βρουν στο κρεβάτι μου, θε ναρθη ο αστυνόμος,  
θα με θάψουν σαν άνθρωπο που δεν είχε ιστορία.

Απ' τους φίλους που παίζαμε πότε πότε χαρτιά,  
θα ρωτήσει κανένας τους έτσι απλά: «Τον Ουράνη  
μην τον είδε κανείς; Έχει μέρες που χάθηκε...»  
Θ' απαντήσει ένας άλλος παίζοντας: «Μ' αυτός έχει πεθάνει!»

Μια στιγμή θ' απομείνουν τα χαρτιά τους κρατώντας,  
θα κουνήσουν περίλυπα και σιγά το κεφάλι'  
θε να πουν: «Τι' ναι ο άνθρωπος! Χτες ακόμα εξούσε...»  
-και βουβοί στο παιχνίδι τους θα βαλθούνε και πάλι.

Κάποιος θα' ναι συνάδελφος στα 'ψιλά' που θα γράψει  
πως «προώρας απέθανεν ο Ουράνης στην ξένην,  
νέος γνωστός στους κύκλους μας, που κάποτε είχε εκδώσει  
μια συλλογή ποιήματα πολλά υποσχόμενην»

Κι αυτή θα' ναι η μόνη του θανάτου μου μνεία.  
Στο χωριό μου θα κλάψουνε μόνο οι γέροι γονιοί μου  
Και θα κάνουν μνημόσυνο με περίσσιους παπάδες,  
Όπου θα' ναι όλοι οι φίλοι μου- κι ίσως ίσως οι οχτροί μου.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δέϊλι,  
σε μια κάμαρα ξένη, στο πολύβουο Παρίσι'  
και μια Κέττυ, θαρρώντας πως την ξέχασα γι' άλληνη,  
θα μου γράψει ένα γράμμα- και νεκρό θα με βρίσει...<sup>1</sup>

**Τώρα αντιστρέφονται οι ρόλοι. Ο Α χτυπάει την πλάτη της Δ**

---

<sup>1</sup> Κώστας Ουράνης, «Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινοπώρου δέϊλι...»

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ

Θα πεθάνω μίαν αυγούλα μελαγχολική του Απρίλη,  
όταν αντικρύ θανοίγει μες στη γλάστρα μου δειλά  
ένα ρόδο- μια ζωούλα. Και θα μου κλειστούν τα χείλη  
και θα μου κλειστούν τα μάτια μοναχά τους, σιωπηλά.

Θα πεθάνω μίαν αυγούλα θλιβερή σαν τη ζωή μου,  
που η δροσιά της, κόμποι δάκρυ θα κυλάει πονετικό  
στο άγιο χώμα που με ρόδα θα στολίζει τη γιορτή μου,  
στο άγιο χώμα θα μου είναι κρεβατάκι νεκρικό.

Όσα αγάπησα στα χρόνια της ζωής μου θα σκορπίσουν  
και θ' αφανιστούν μακριά μου, σύννεφα καλοκαιριού  
Όσα μ' αγαπήσαν μόνο θάρθουν να με χαιρετήσουν  
και χλωμά θα με φιλούνε σαν αχτίδες φεγγαριού.

Θα πεθάνω μίαν αυγούλα μελαγχολική του Απρίλη.  
Η στερνή πνοή μου θαρθεί να στο πει και τότε πια,  
όση σου απομένει αγάπη, θα ναι σα θαμπό κοντύλι  
-φτωχή θύμηση στου τάφου μου την απολησμονιά.<sup>2</sup>

*“Είμαστε κάτι ξεχαρβαλωμένες κιθάρες...”*

*Το ζευγάρι τραγουδά . Στο τραγούδι παίζουν διαδοχικά και ο υπόλοιπος θίασος<sup>3</sup>*

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ

Καλησπέρα. Οι άνθρωποι φαίνονται να εκπλήσσονται και να γοητεύονται όταν μιλάω για την επίδραση που είχε πάνω μου αυτό το ταξίδι μου στην Ελλάδα. Λένε ότι με ζηλεύουν και ότι εύχονται να μπορέσουν μια μέρα να πάνε κι αυτοί εκεί. Γιατί δεν πάνε; Διότι κανένας δεν μπορεί να χαρεί την εμπειρία που ποθεί αν δεν είναι έτοιμος γι' αυτή. Οι άνθρωποι σπάνια εννοούν αυτό που λένε. Όποιος λέει ότι φλέγεται να κάνει κάτι διαφορετικό από αυτό που κάνει ή να βρεθεί κάπου αλλού αποκεί που είναι ψεύδεται στον ίδιο του τον εαυτό. Το να επιθυμείς δεν είναι μόνο το να εύχεσαι. Το να επιθυμείς είναι να γίνεις αυτό που ουσιαστικά είσαι. Μερικοί άνθρωποι, διαβάζοντας αυτό (ακούγοντας αυτό), θα καταλάβουν αναπόφευκτα ότι δεν τους μένει τίποτε άλλο από το να πραγματοποιήσουν τις επιθυμίες τους.

Κάποιοι άνθρωποι είναι πιο γρήγοροι από εμένα στο συντονισμό οράματος και δράσης. Αλλά το θέμα είναι ότι τελικά αυτόν τον συντονισμό εγώ τον κατάφερα στην Ελλάδα. Ξεφούσκωσα, επανήλθα στις κανονικές ανθρώπινες αναλογίες, έτοιμος να δεχτώ τη μοίρα και προετοιμασμένος να δώσω όσα έλαβα.

Καθώς στεκόμουν στον τάφο του Αγαμέμνονα βίωσα μια αληθινή αναγέννηση. Δε με νοιάζει καθόλου τι σκέφτονται οι άνθρωποι ή τι λένε όταν διαβάζουν (ακούν) μια τέτοια δήλωση. Δεν έχω καμιά επιθυμία να προσηλυτίσω κανέναν στον δικό μου τρόπο σκέψης. Προσφέρω αυτή την καταγραφή του ταξιδιού μου όχι ως μια συνεισφορά στην ανθρώπινη γνώση, γιατί οι γνώσεις μου είναι λίγες και δεν έχουν μεγάλη σημασία, αλλά ως μια συνεισφορά στην ανθρώπινη εμπειρία.

Η ελληνική γη ανοίγει μπροστά μου σαν το Βιβλίο της Αποκάλυψης. Ποτέ δεν ήξερα ότι η γη εμπεριέχει τόσα πολλά· περπατούσα με παρωπίδες, με διστακτικά, αβέβαια βήματα· Το φως της Ελλάδας μου άνοιξε τα μάτια, διαπέρασε τους πόρους μου,

<sup>2</sup> Μαρία Πολυδούρη, «Σαν πεθάνω»

<sup>3</sup> Κώστας Καρυωτάκης, «Είμαστε κάτι ξεχαρβαλωμένες κιθάρες»

διεύρυνε ολόκληρη την ύπαρξή μου. Γύρισα πίσω στον κόσμο, έχοντας βρει το πραγματικό κέντρο και το πραγματικό νόημα της επανάστασης. Καμιά πολεμική σύγκρουση ανάμεσα στα έθνη της γης δεν μπορεί να διαταράξει αυτή την ισορροπία. Μπορεί η ίδια η Ελλάδα να περιπλακεί, όπως περιπλεκόμαστε εμείς τώρα, αλλά αρνούμαι κατηγορηματικά να είμαι οτιδήποτε λιγότερο από πολίτης του κόσμου το οποίο σιωπηλά διακήρυξα ότι είμαι όταν στάθηκα στον τάφο του Αγαμέμνονα. Από τότε και μετά η ζωή μου αφιερώθηκε στην αποκατάσταση της θεϊκότητας του ανθρώπου. Ειρήνη σε όλους τους ανθρώπους, εύχομαι, και μια πιο άφθονη ζωή!<sup>4</sup>

### **Α' ΜΕΡΟΣ «Τι είναι η πατρίδα μας»**

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ(στο μικρόφωνο)**

Οι άνθρωποι πολεμούσαν στη στεριά, στις θάλασσες, ακόμα και στον ουρανό. Ο τρόμος και ο θάνατος πλανιόταν από τη μια ως την άλλη άκρη της γης, ήταν παντού, στους δρόμους, στα σπίτια, πίσω από τις κλειστές πόρτες και τα παράθυρα, είχε γίνει μέρος αναπόσπαστο της ζωής του καθενός. Οι πολιτείες ήταν σαν τριγυρισμένες με τείχη πανύψηλα χωρίς καμιά έξοδο... Μια πολιτεία είναι μια ψυχή που έχει τα μυστικά της.<sup>5</sup>

*Οι ηθοποιοί Β και Ε συζητούν χαλαρά.*

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Ο Σέρβος βασιλιάς πήγε και πυροβόλησε το βασιλιά της Αυστρίας μέσα στο Κράτος του, την ώρα που έβγαινε περίπατο με το αμάξι κι είχε δίπλα του και τη βασίλισσα. Σηκώθηκε η βασίλισσα να τον προφυλάξει και πάει κι αυτή. Με το ίδιο βόλι σκοτώθηκαν κι οι δύο. Τώρα η Αυστρία θέλει να κάνει πόλεμο στη Σερβία.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Ο Αυστριακός σκότωσε το Σέρβο, για τούτο αγρίεψε η Ρωσία και θέλει να κάνει πόλεμο στην Αυστρία.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Όχι, όπως σου τα λέω εγώ είναι. Ο Σέρβος σκότωσε τον Αυστριακό κι η Αυστρία θέλει να κάνει πόλεμο στη Σερβία κι η Αρκούδα είπε πως όποιος πειράζει τη Σερβία θα τον χτυπήσει. Ρώσοι και Σέρβοι ένα σόϊ είναι, γι' αυτό υποστηρίζονται.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Τους ξέρω εγώ, τους ξέρω εγώ.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Αλήθεια, ο Σέρβος βασιλιάς σκότωσε τον Αυστριακό;

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Ένας Σέρβος φοιτητής σκότωσε τον αρχιδούκα Φερδινάνδο, το διάδοχο της Αυστρίας.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Γιατί;

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Για να ελευθερώσει την πατρίδα του.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Και τώρα τι θα γίνει;

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

---

<sup>4</sup> Χένρυ Μίλερ, «Ο Κολοσσός του Αμαρουσίου»

<sup>5</sup> Στέλιος Ξεφλούδας, «Οδυσσέας χωρίς Ιθάκη»

Τώρα τα μεγάλα κράτη βρήκαν την ευκαιρία κατάλληλη για να λύσουν τις διαφορές τους.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Και είναι αλήθεια ότι ο πόλεμος θα τελειώσει σε τρεις μήνες;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Όχι.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Ο Θεός να λυπηθεί την ανθρωπότητα.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Αμήν.<sup>6</sup>

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

*(Φοράει φέσι. Μουσική. Απευθύνεται σε κάθε έναν από τους υπόλοιπους που έχουν σχηματίσει ομάδα)*

Μοιάζω για Τούρκος;<sup>7</sup>

**ΟΛΟΙ**

Ίδιος Μεμέτης είσαι.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Σελάμ αλέκουμ.

**ΟΛΟΙ**

Αλέκουμ σελάμ.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Τι κάνετε εδώ;

**ΟΛΟΙ**

Καμήλια βόσκουμε.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Και ποιος είναι ο τόπος σας;

**ΟΛΟΙ**

Δεν είμαστε από δω, μένουμε σε τσαντήρια, κάτω στο ρέμα.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Σας παρακαλώ, είμαι ξένος. Δείξετέ μου το δρόμο για τα Θείρα.

**ΟΛΟΙ**

Νερό μεγάλο έχει ο κάμπος. Οι δρόμοι κλείστηκαν.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Από πού να τραβήξω;

**ΟΛΟΙ**

Να, από δω να πας. Όχι απ' τις καλύβες, είναι τα σκυλιά.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Καλό βράδυ.

**ΟΛΟΙ**

Στο καλό.

*Ο Ε κάνει ένα γύρο τη σκηνή και επιστρέφει στην ομάδα.*

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Σελάμ αλέκουμ.

**ΟΛΟΙ**

Αλέκουμ σελάμ. Δε μου λές; Από πού είσαι;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Από την Προύσα.

---

<sup>6</sup> Γιώργος Θεοτοκάς, «Λεωνής»

<sup>7</sup> Στρατής Δούκας, «Ιστορία ενός αιχμαλώτου»

**ΟΛΟΙ**

Από μέσα;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Όχι, απ' το χωριό Κιοστέλ.

**ΟΛΟΙ**

Και τώρα που πας από δω;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Στα Θείρα, στην πολιτεία.

**ΟΛΟΙ**

Και τι δουλειά κάνεις;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Τσομπάνος.

**ΟΛΟΙ**

Έχεις δουλειά;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Όχι.

**ΟΛΟΙ**

Έλα σε μένα' έχω καμήλια.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Από καμήλια δεν ξέρω, να' χες πρόβατα θα ερχόμουν.

**ΟΛΟΙ**

Θα μάθεις, θα συνηθίσεις.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Που να μάθω τώρα, φουκαράς άνθρωπος.

**ΟΛΟΙ**

Στο καλό.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α (στο μικρόφωνο)**

Σιγά σιγά, πήρε το αυτί μου ένα βουητό, σα να κύλαγε άγριο ποτάμι, ξεχειλούσε κατά δω, ζύγωνε ολοένα. Και ξαφνικά, μπουκάρανε απ' τα σοκάκια κοπάδι άνθρωποι, σκυφτοί, αλαφιασμένοι, μ' ένα μπόγο στον ώμο, μ' ένα μωρό στην αγκαλιά, μ' ένα τέντζερε στα χέρια ή μ' ένα μύλο του καφέ, πράγματα ασυλλόγιστα, τρελά, μουγγοί, ούτε γυναίκες στριγγλίζανε ούτε γέροι να βογγάνε ούτε μωρά να κλαψουρίζουνε- μονάχα σούρσιμο στο χώμα και ποδοβολητό. Μουγγοί, σκυφτοί, μ' αγριεμένα μούτρα, τραβάνανε μπροστά. Βγαίνανε απ' την κόλαση, πορτοκαλιοί και κόκκινοι απ' τη μεριά που χτύπαγε η φωτιά. Οι άντριοι, τέλος πάντων, είναι άντριοι. Παραβλέπεις. Μα οι γυναίκες ήτανε φριχτές, ξεμαλλιασμένες και μες στη μουτζαλιά. Μια κράταγε ένα κόσκινο, μιαν άλλη φόραγε στο κεφάλι της ένα καπέλο με φτερά και ήτανε ξυπόλυτη, και μια είχε φορτωθεί στον ώμο της ολάκερο φορτσέρι, κοπελίτσα, θα' τανε τα προικιά της. Άλλοι σηκώνανε στη ράχη τους παππούδες και γιαγιάδες.<sup>8</sup>

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ (στο μικρόφωνο)**

Είχανε στείλει δυο τρία βαπόρια που παραλάβανε μονάχα τις δικοί τους από την Αρμιοστεία κι από την Εθνική Τράπεζα. Είχε ανοίξει κατάσταση η Εθνική Τράπεζα στην πολιτεία μας, και τώρα ήπρεπε να σώσει τα λεφτά, την κάσα της. Μπρος στα λεφτά τι είναι η ζωή του ανθρώπου; **Μη φύγετε, μας λέγανε, θα ξανάρθομε, ζήτω η Ελλάς!**<sup>9</sup>

<sup>8</sup> Κοσμάς Πολίτης, «Στου Χατζηφράγκου»

<sup>9</sup> ο.π.

## ΟΛΟΙ

Παντού ταξίδεψα, τον κόσμο γύρισα  
και δεν κρύβω την αλήθεια, είδα όμορφα κορίτσια...  
Μα σαν τη δική μας τη Σμυρνιά  
που 'χει μάτια που σου κλέβουν την καρδιά,  
που 'χει στόμα καμωμένο για φιλιά, δεν είδα πουθενά..<sup>10</sup>

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ

Βγήκαμε κυνηγημένοι σ' ένα ελληνικό νησί. Μαγαζιά, σπίτια, πόρτες, παράθυρα  
έκλεισαν μονομιάς. Με τον άντρα μου μέσα στο κοπάδι. Το μωρό έξι μέρες να  
τραφεί, έκλαιγε, χαλνούσε τον κόσμο. Παρακαλούσα για νερό. Τέλος, από ένα σπίτι  
μου αποκρίθηκαν: «ένα φράγκο το ποτήρι». Τι να κάνω; Έφτυσα μέσα στο στόμα του  
παιδιού μου για να το ξεδιψάσω.<sup>11</sup>

*Προβολή :Thomas A. Edison, Turkish dancer "Ella Lola"1898*

*Μουσική: "Η Έλλη θέλει σκότωμα"*

*Η ηθοποιός Δ χορεύει ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που χορεύει το δερβισάκι στην  
προβολή. Στο τέλος υποκλίνεται.*

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ

Όποιος με βρει να με κρατήσει. Είμαι αυτή που περιμένατε.<sup>12</sup>

*Black out.*

*Φωνή από την ταινία "Αστέρω"*

*"Όλα αλλάξαν στην Ελλάδα  
όλα τ' άλλαξε ο καιρός.  
Και δεν άλλαξε μονάχα  
το κοπάδι κι ο βοσκός."*

*Αλλαγή κλίματος- μουσική τζαζ μεσοπολέμου*

*Οι περισσότεροι κάθονται στους καναπέδες. Συνομιλούν πίνοντας τσάι και  
αλλάζουν θέσεις, σα χορογραφία*

*(Προβολή :«ΕΥΡΩΠΗ» +πλάνα από την "Αστέρω"?)*

*(Εδώ ίσως τα καπέλα)*

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε

Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος που συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα  
πιο αταίριαστα χρώματα. Κάθε φορά που περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής  
χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο οι γλώσσες και οι  
κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας που αναπνέουμε, κι η ουσία της γης που  
πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων που συναντούμε. Όταν ύστερα από ένα  
ταξίδι ξεδιπλώνουμε ένα χάρτη της Ευρώπης, ξαναζούμε με τον απλούστερο τρόπο  
αυτήν την αίσθηση της βαθιάς αλλαγής που μας έδωσε η διάβαση των συνόρων. Η  
Ιταλία κυανή, η Γαλλία κόκκινη, η Βρετανία κίτρινη, η Γερμανία πράσινη.(...) Κάθε  
πόλη της Ευρώπης είναι σα μια ζωντανή γυναίκα που δε μοιάζει καμιάν άλλη στον  
κόσμο, με το δικό της αέρα, με τα δικά της όνειρα, με τα δικά της πάθη. (...)

<sup>10</sup> Γιώργος Θεοτοκάς, «Λεωνής»

<sup>11</sup> Γιώργος Σεφέρης, «Έξι νύχτες στην Ακρόπολη»

<sup>12</sup> Ανδρέας Εμπειρίκος, «Excelsior ή το ρόδον του Ισπαχάν»

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ

Έρχεστε πίσω με τα καράβια του εξωτερικού, στυλβωμένοι, απσαλάκωτοι, και είστε μεγαλοαστοί: Δεν έχετε ποτέ σας αντικρύσει κανένα βιοτικό πρόβλημα. Μας κατηγορείτε για επαρχιακή μεμψιμοιρία και πεισιθάνατη κατήφεια επειδή όλα σας τάζουν πως θα περάσετε τη ζωή σας αβρόχοις ποσί. Πώς να μην αγανακτούμε; Φέρνετε μια αισιοδοξία διατεταγμένη, μια ιδεολογία ανέξοδη, έναν εθνικισμό γεμάτων τουριστική γραφικότητα. Σ' εμάς που ξενυχτούσαμε χρόνια πριν στους δρόμους με στίχους του Καρυωτάκη στα χείλη μας, η εμφάνιση αυτή κάνει εντύπωση βλάσφημη. Αλλά την ιστορία τη γράφουν οι νικητές, και νικητές είναι οι επιζώντες.<sup>13</sup>

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε (αγνοώντας τη Στ)

Η Ευρώπη είναι ένα σύμπλεγμα από άπειρες αντιθέσεις. Διαφορετικές και πολύ συχνά αντίθετες ψυχικές διαθέσεις γεννιούνται στο Βορρά και στη Μεσημβρία, στη Δύση και στην Ανατολή. Διαφορετικούς τρόπους του *αισθάνεσθαι* και του *σκέπτεσθαι* εκδηλώνουν οι Λατίνοι, οι Αγγλοσάξωνες, οι Γερμανοί, οι Σλαύοι. Δεν ακούει κανείς την ίδια μουσική στις όχθες του Δούναβη, του Σηκουάνα, του Τάμεση. Κάθε νότα της ευρωπαϊκής συναυλίας μοιάζει να είναι μια παραφωνία και κάθε παραφωνία περιέχει νέες παραφωνίες. Στα Βρετανικά νησιά παραφωνεί η Ιρλανδία. Η Αυστρία παραφωνεί στους γερμανικούς λαούς. Στη Γαλλία ο Νότος διαψεύδει το Βορρά. Στη Βαλκανική, που υπήρξε ολόκληρους αιώνες μια χώρα με πολιτισμό σχεδόν ενιαίο, παραφωνεί σήμερα η Ελλάδα.<sup>14</sup>

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α (συμφωνώντας με την Ε)

Μεσ' στο δημιουργικό αναβρασμό της Ευρώπης τι θέση κρατά η Ελλάδα; Τι συμβολή προσφέρουμε στις μεγάλες προσπάθειες που καταβάλλονται τριγύρω μας; Τίποτα! Το αισθανόμαστε βαθιά μόλις περάσουμε τα σύνορα μας πως κανείς δε μας λογαριάζει στα σοβαρά, πως δε μπορούμε να δικαιολογήσουμε τη θέση που κρατούμε στην Ευρώπη, πως είμαστε στα μάτια των ξένων μονάχα χρηματομεσίτες, βαπορατζήδες και μικρομπακάληδες και τίποτα περισσότερο. Που είναι λοιπόν οι Έλληνες; Τους γυρέσαμε παντού και δεν τους βρήκαμε πουθενά.<sup>15</sup>

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ

Οι Έλληνες είμαστε φιλότιμος λαός. Αλλά ήταν ως τώρα τόσο εξαιρετική η φιλοτιμία μας να φανούμε πολιτισμένοι στους Ευρωπαίους, ώστε φροντίσαμε να καλύψουμε κάθε ατομική μας εκδήλωση με βερνίκι ευρωπαϊκό. Στην πολιτική και στην κοινωνική μας ζωή, στα γράμματα, στις τέχνες, εμφανιζόμαστε ετερόφωτοι. Και το αποτέλεσμα είναι μοιραίο: Χάσαμε οι ίδιοι κάθε αγνότητα, μαραίνοντας με ψευτιές την ύπαρξή μας.<sup>16</sup>

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β (όχι στον καναπέ)

(Αθήνα 1933)

Ξένα δοχεία

Είπεν ο Φιξ στην Καλιρρόη: «Εγώ είμαι ο Ιλισός»

είπεν ο Χίλτον στον Παρθενώνα: «Εγώ είμαι η Ακρόπολη»

είπεν ο Έντισον στην Κουκουβάγια: «Εγώ είμαι το φως σου»

είπεν η Ελενίτσα στον Μπελαφόντε: «Ο Όμηρός μου εσύ»

<sup>13</sup> Αγγελος Τερζάκης, «Η ανώνυμη ιστορία», «Το Βήμα» 18/1/67 κλπ από Τζιόβα

<sup>14</sup> Γιώργος Θεοτοκάς, «Ελεύθερο Πνεύμα» σελ. 5,6

<sup>15</sup> Γιώργος Θεοτοκάς, «Ελεύθερο Πνεύμα» σελ. 10

<sup>16</sup> Φώτος Πολίτης «Ελεύθερον Βήμα» 22 Νοεμβρίου 1928

Δόξα τω λόγω που ο Άρειος Πάγος μένει βράχος  
Και το ΤΖΗ ΜΠΗ Γκραντ Μπρετάγν κι όχι Κύπρος.<sup>17</sup>

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Ο λαϊκός τραγουδιστής, ο Σολωμός, ο Παπαδιαμάντης, δεν πρόβλεψαν τη λεωφόρο Συγγρού, τα τραίνα και τα αεροπλάνα μας, το γύρο της Ευρώπης σε μερικές μέρες, την τζαζ. (...) Όσοι γράφουν για την Αθήνα την ελεεινολογούν ή κλαθμυρίζουν νοσταλγώντας τη μικρή ήρεμη πρωτεύουσα του παλιού καλού καιρού. Πειράζει τα νεύρα τους αυτό το πανδαιμόνιο των συνοικιών που γκρεμίζονται και των συνοικιών που χτίζονται, των δρόμων που σκάβονται, των τουνελιών που ανοίγονται, των βρώμικων προσφυγικών πόλεων, των αεροπλοίων, των χιλιάδων αυτοκινήτων, των μεγάλων ανθρώπινων μαζών, της μεγαλούπολης που γεννιέται. Τους ζαλίζουν τα πρώτα βήματα, τα άταχτα μα τολμηρά, της αυριανής πρωτεύουσας της ανατολικής Μεσογείου. Δεν ξέρει κανείς που βρισκόμαστε. Μας αρέσει όμως αυτή η ακαταστασία που βασιλεύει στην πνευματική και στην κοινωνική ζωή μας γιατί είναι μια κρίση της ανάπτυξης.<sup>18</sup>

*(Ολυμπιακοί αγώνες 2004)*

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Πρέπει να γυρέσουμε τη λύτρωσή μας στην παράδοση. Μιλώ για τον τρόπο εκείνο της ζωής που είναι δικός μας, για τα ήθη και τις ζωϊκές απόψεις τις ελληνικές (...) Εκεί στην Εθνική μας ζωή, που την αγνοήσαμε και παραδέρναμε ανεργάτιστοι δώθε κείθε θα βρούμε τον εαυτό μας.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ (χαμηλόφωνα;)**

Πατρίδα δεν είναι μια ιδέα στον αέρα, δεν είναι οι περασμένες δόξες κι οι τάφοι και τα ρημαγμένα μάρμαρα. Πατρίδα είναι το χώμα, ο τόπος, τα χωράφια κι οι θάλασσες και τα βουνά. Πατρίδα είναι οι σημερινοί άνθρωποι, κι αγάπη της πατρίδας είναι να θες την ευτυχία τους.<sup>19</sup>

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

#### ***Διαβάζει ένα γράμμα***

Αγαπητέ Στράτη,

Σχεδόν δυο μήνες που έλαβα το γράμμα σου. Τώρα μόνο βρίσκω καιρό να σ' απαντήσω. Δούλεψα πολύ για τη διατριβή μου τούτο το χρόνο. (...) Κρίμα που δεν είσαι εδώ. Συχνά θυμάμαι το πάθος που σε είχε πιάσει να γυρίσεις. Δεν ήθελες ν' ακούσεις κανέναν. Έλεγες πως δεν υπάρχει άλλη σωτηρία, πως σου λείπει το χώμα. Όμως το χώμα υπάρχει εκεί που μπορούμε να δουλέψουμε, νομίζω. Εδώ είμαι ξένος κι όμως ελπίζω κάτι να κάνω. Πώς να γίνει αυτό στην Ελλάδα όπου καταστρέφουν τα πάντα σαν τις ακρίδες; Εσύ, νομίζω, μου το έγραφες...<sup>20</sup>

*(απευθύνεται στους υπόλοιπους)*

Έχουμε λοιπόν ένα σώμα που επηρεάζει τα ύδατα: το φεγγάρι. Για να είμαστε όμως σίγουροι πως θα κάνουμε τον πειραματισμό μας με τις πιο ευνοϊκές συνθήκες, πρέπει να βρούμε τη στιγμή και τον τόπο που το φεγγάρι έχει τη μέγιστη δυνατή ένταση. Ποια είναι αυτή η στιγμή;

<sup>17</sup> Νικόλαος Κάλας, «Οδός Νικήτα Ράντου»

<sup>18</sup> Γ.Θ

<sup>19</sup> Κοσμάς Πολίτης, «Στου Χατζηφράγκου»

<sup>20</sup> Γιώργος Σεφέρης, «Έξι νύχτες στην Ακρόπολη»

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Η πανσέληνος.

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Μπράβο σας, κυρία Λάλα, το βρήκατε. Τώρα το πιο δύσκολο: ποιος είναι ο τόπος;

## **ΗΘΟΠΟΙΟΙ**

Ποιος είναι; Ποιος είναι;

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

*(βγάζει από την τσέπη της ένα εισιτήριο «νυκτερινής επισκέψεως της Ακροπόλεως κατά Πανσέληνον. Δραχ. Δέκα (10))*

Λοιπόν ο τόπος αυτός είναι η Ακρόπολη κατά πανσέληνον, όπως μας λέει το εισιτήριο της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Η Ακρόπολη είναι το μέρος όπου είναι συγκεντρωμένα τα περισσότερα μάρμαρα.

Αυτά τα μάρμαρα θα είναι για τις σεληνιακές ακτίνες, ό,τι ήταν για τις ηλιακές τα κάτοπτρα του Αρχιμήδη. Θα τις αναγκάσουν δηλαδή να πέσουν πάνω σας, ω σφραγισμένα ποτάμια, με τη μέγιστη δυνατή ένταση.(...) Στην Ακρόπολη, κατά πανσέληνον, θα βρούμε την ενέργεια που θα κινήσει τα νερά μας για να κοινωνήσουν. Αλλά μπορεί να βρούμε και μια άλλη δύναμη. Τη δύναμη της κληρονομιάς των αθανάτων προγόνων μας...

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Δεν ήξερα πως είναι ρήτωρ...

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

*(τους δείχνει)*

Μολονότι η κυρία Σφίγγα κατάγεται από τη Λαμία και σπούδασε στη Μεσευρώπη, ο Κλής από τους Δελφούς και σπούδασε στο Αθήνησι, ο Στρατής Κλαζομενεύς και σπούδασε στα ένδοξα Παρίσια- οι άλλοι από άλλα μέρη και σε άλλα σεμινάρια. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο ιερός βράχος είναι ένα σύμβολο, μια ιδέα, που οι γονείς μας, το ελλαδικό Κράτος, το Έθνος, όταν υπήρχε, ξόδεψαν πολλά για να εναποθέσουν στις τρυφερές παιδικές μας αισθήσεις...(…) Αν κανένας από σας έχει καλύτερη λύση, είμαι έτοιμος να την ακούσω. Αν πάλι μου κάνετε την τιμή ν' ακολουθήσετε τη γνώμη μου, τότε θα πρέπει να πάρετε *σήμερα* την απόφαση να πηγαίνουμε μια φορά το μήνα ταχτικά, και για έξι τουλάχιστο νύχτες, στην πανσέληνο Ακρόπολη.

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Εμένα μ' αρέσει η ιδέα.

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Το φεγγάρι, πάει καλά' όμως δεν μπορώ να υποφέρω αυτές τις κλασικές κολόνες.

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Και γιατί να μην πηγαίνουμε ταχτικά στον κινηματογράφο; Ένα παραμύθι μέσα στο μισόφωτο, αυτό είναι που ενώνει τους ανθρώπους.

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Βλέπω ότι συμφωνήσαμε. Σήμερα βρισκόμαστε στη χάση του φεγγαριού. Βγάλτε τα μολύβια σας και γράψτε:

Πρώτη νύχτα' σήμερα δεκαπέντε, αρχές Απριλίου

Δεύτερη νύχτα Μάιος.

Τρίτη νύχτα, Ιούνιος

Τέταρτη νύχτα, Ιούλιος

Εδώ χρειάζεται προσοχή:

Πέμπτη και 'έκτη νύχτα, Αύγουστος- ο μήνας έχει διπλή Πανσέληνο σαν το στήθος της Αφροδίτης' εύχομαι να σας φέρει τύχη. Τις ακριβείς ημερομηνίες θα τις βρείτε στον Καζαμία σας' συνάντηση στις δέκα στα Προπύλαια. Καληνύχτα....<sup>21</sup>

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Έτσι οι άνθρωποι του ελιώνα αποφάσισαν να προσπέσουν στο Θεό. Οι δεσποτάδες του νησιού έστειλαν χαρτί σ' όλες τις επαρχίες, να γίνουν λιτανείες σ' όλα τα χωριά, παράκλησες για τη βροχή, που την κρατούσε ο Θεός μακριά από τα χώματα των αμαρτωλών.

Ξεκίνησε η πομπή για τα χωράφια, έβγαινε κι έβγαινε ο κόσμος από το πρόκλιτο και σωσμο δεν είχε. Άντρες, γυναίκες, παιδιά και γέροι, όλοι τα' ακλούθησαν, να πάνε στον ελιώνα, να παρακαλέσουν τον Κύριο που κρέμασε τη γη πάνω στα νερά, να στείλει στα δέντρα τα πνεύματα της βροχής.

### **ΟΛΟΙ**

-Του Κυρίου δεηθώμεν!

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Η ευκή σηκωνόταν μονότονη, παρακληστική, κλαψιάρικη, σηκωνόταν με τη σκόνη και με τους καπνούς προς τον ουρανό.

### **ΟΛΟΙ**

-Κύριε ελέησον!

-Όμβρους ειρηνικούς εξαπόστειλον τη γη προς καρποφορίαν!

-Μέθυσον , Κύριε, τους αύλακας ταύτης ύδατος καθαρού, εις τροφής ημών τε και αλόγων ζώων!

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Πέρασαν ακόμα τρεις μέρες κι η ζέστη βάσταξε το ίδιο απελπιστική.

### **ΟΛΟΙ**

-Πάει...θα μας αφανίσει ο Θεός από την κακία μας.<sup>22</sup>

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

I'm worried.

The situation all over Europe appears crucial.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

What would you say then, if you were in Spain, where there is civil war, blood and chaos?

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

You don't understand. He is not making comparisons, he is just looking for a stability factor. A new order.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

In general, I'm against violent solutions.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Perhaps in certain cases of underdeveloped countries..<sup>23</sup>

*Προβολή: σύντομο βιντεάκι χρεοκοπημένης πιανίστριας.*

*Οι ηθοποιοί φτιάχνουν μια σειρά, ο ένας πίσω από τον άλλο (κρατούν κουβαδάκια ή κουτάλια; Συσσίτιο). Το κείμενο λέγεται από όλους (ίσως και σε σχέση με μικρόφωνο). Προβολή (Τσολιάς σε ποδήλατο, Εμπειρικός σελ. 103). Ηχητικό περιβάλλον.*

### **ΟΜΑΔΙΚΟ**

Πίσω απ' τα τείχη.

<sup>21</sup> Γ. Σεφέρης, «Έξι νύχτες στην Ακρόπολη»

<sup>22</sup> Στρατής Μυριβήλης, «Η Παναγιά η Γοργόνα»

<sup>23</sup> Θόδωρος Αγγελόπουλος, από το σενάριο της ταινίας "Μέρες του '36"

Μέσα στο άγχος πόλεως πολιορκούμενης .

Στα σπίτια, οι οικοδέσποινες και οι υπηρέτριες, μετά την περισυλλογήν, τροφοδοτούσαν με μεγάλη φειδώ τις φωτιές με τα έσχατα ξύλα των αποθηκών, προσθέτοντας εις αυτά, παλαιά ράφια, κουτιά, διάφορα σκουπίδια, ακόμα και πλαίσια ζωγραφικών πινάκων. Τα εδωδιμοπωλεία, οι αγορές, τα αρτοποιεία, ήσαν κατάκλειστα και αντικατεστάθησαν με ολίγα κρατικά πρατήρια, που τα φρουρούσαν αποσπάσματα με πολυβόλα. Τα ελάχιστα τρόφιμα εχορηγούντο στον πεινασμένο πληθυσμό δια δελτίων και σε πολύ μικρές ποσότητες.

Πλην ολίγων στρατιωτικών αυτοκινήτων και ακόμα ολιγότερων τροchioδρόμων, δεν κυκλοφορούσαν στους δρόμους, παρά ελάχιστα λεωφορεία, ολίγοι πεζοί ισχυοί και ένας ποδηλάτης.

Ο άνθρωπος αυτός ήτο μεσήλιξ και φορούσε ένδυμα κανονικά πολίτου. Τελείως άγνωστος προ της πολιορκίας, κατέστη πασίγνωστος, αφού συνεπληρώθη ο πρώτος μην. Καίτοι η όψις του εφόβιζε τους κατοίκους, καίτοι δεν έγινε ούτε προς στιγμήν καν δημοφιλής, κατόρθωσε, εντούτοις, να γίνει απαραίτητος, όχι μόνον στα μάτια του λαού, μα και στην συνείδηση των αρχών, και όλοι τον θεωρούσαν, τρόπον τινά, ως εμψυχωτήν της απεγνωσμένης άμυνας.

Καθισμένος στη σέλα του, περιήρχετον την πόλι, ποδηλατών νυχθημερόν, με απaráμιλλη ψυχραιμία, και κατά τις σφοδρότερες ακόμη στιγμές του βομβαρδισμού. Κανείς δεν εγνώριζε από πού ήρχετο. Κανείς δεν εγνώριζε ποιος ήτο. Κανείς δε μπορούσε να καυχηθεί ότι είχε εισδύσει, έστω και σε μια πτυχή του μυστηρίου, που τον περιέβαλε και τον ακολουθούσε παντού. Μόνον αυτός έμοιαζε να γνωρίζει τα πάντα. Εισδύων με απόλυτη άνεσι σε όλες τις συνοικίες (όπως διεισδύει το χέρι ενός βιαστικού ανθρώπου που θέλει να πληρώσει, ή το χέρι επιτηδείου λωποδύτου, στην τζέπη του πορτοφολιού), ετρόμαζε τους κατοίκους. Ωστόσο εμφυσούσε συνάμα νέας δυνάμεις στις ψυχές των, και πίστι στον καθένα, για την αγαθή έκβασι του πολέμου. Όχι με λόγια, μα έτσι, με το σεμνό και ατάραχο ύφος του, με την σταθερή περιστροφή της αναπτύξεως του ποδηλάτου του, με την σθεναρά σιωπή του, κατά τις απειράριθμες διελεύσεις του.

Κάποτε, κατά τις πρώτες ημέρες της εμφανίσεώς του, τότε που ήρχιζε να υποθρώσκει ό,τι κατήντησε μέσα σε λίγες εβδομάδες θρύλος, ένας μανάβης εξεσφενδόνησε κατά της κεφαλής του ένα καλάθι. Πάραυτα το μεγαλύτερο πιστωτικόν ίδρυμα της πόλεως κατέρρευσε. Ολίγες ημέρες αργότερα, μια γραία επεχείρησε να τον σπάθισει με την ομπρέλα της. Την ίδια στιγμή, εξερράγη πυρκαϊά εις τον μητροπολιτικόν ναόν και τον απετέφρωσε.

Έκτοτε κανείς δεν εσκέφθη πλέον να επιτεθεί κατά του ποδηλατιστού, ή να του εναντιωθεί στο πέρασμά του. Η αλήθεια είναι πως ουδέποτε ηγαπήθη από τους κατοίκους. Αλλ' ενώ, κατ' αρχάς, όλοι τον θεωρούσαν ως κακό δαίμονα, ολίγον κατ' ολίγον και χωρίς να ξέρει κανείς το γιατί, όλοι ανεξαιρέτως, ήρχισαν να τον θεωρούν ως σύμβολο της νίκης, και, αναγκαστικά, ως πνεύμα αγαθόν. Κατά την τελευταία μάλιστα εβδομάδα, ο πληθυσμός είχε συνταυτίσει τελείως την τύχη του με την τύχη του ποδηλατιστού. Άλλοι του προσέφεραν άνθη, άλλοι ολίγα τρόφιμα και άλλοι αεροθαλάμους, ή άλλα εξαρτήματα για το πεπαλαιωμένο ποδήλατό του. Αυτός όμως απεποιείτο τα πάντα και εξακολουθούσε τον δρόμο του νυχθημερόν, αναπαυόμενος δύο περίπου ώρες κατά εικοσιτετράωρον, επί ενός πάγκου, σε μιαν ήσυχη γωνιά του δημοσίου κήπου.

Τον τρίτον όμως μήνα της πολιορκίας, ο άνθρωπος αυτός, διετύπωσε όλως αιφνιδίως, δια πρώτην φοράν, μιαν επιθυμίαν που ήτο και αξίωσις. Ο δήμαρχος τον είχε καλέσει ένα πρωί, για να του προσφέρει εκ μέρους των κατοίκων, ένα ποδήλατο καινούργιο. Ο ποδηλατιστής δεν εδέχθη το δώρον, αλλά εζήτησε να λάβει την νεαρά και ωραία γυναίκα του δημάρχου εις γάμον.

Ο δήμαρχος, προσβληθείς, εκτύπησε τον άνδρα. Ο ποδηλατιστής κατέπεσε και πύπτων ετραυματίσθη σοβαρά. Μετ' ολίγον ο πληθυσμός της πόλεως εμάνθανε πως ο άνθρωπος αυτός έπνεε τα λoίσθια εις το νοσοκομείον, παρά την περίθαλψιν των ιατρών.

Την ίδια ημέρα, ο δήμαρχος εδολοφονήθη. Οι κάτοικοι, έντρομοι, εδέοντο στα σπίτια, στις εκκλησίες και εις τον προ του νοσοκομείου χώρον, και παρεκάλουν να σωθεί ο ετοιμοθάνατος.

Αλλά καμιά ελπίς δεν εφαινετο να ροδίξει πουθενά. Τουναντίον, νέφη πυκνά συνεσωρεύθησαν επάνω από την πόλι, και το βράδυ της ίδιας ημέρας, ο εχθρός, καταρρίπτων τα τείχη, εισέδυε σε μια μακρινή συνοικία, μεταφέρων την μάχη από τα περίχωρα εις τας οδούς της πόλεως.

Την επομένη απέθανε ο ποδηλατιστής. Ολίγοι μόνον διέφυγαν. Οι άνδρες εσφάγησαν, τα γυναικόπαιδα εξωγρήθησαν, η πόλις εκάη και επί των ερειπίων της, οι κατακτηταί ίδρυσαν το ποδηλατοδρόμιον, όπου διεξάγονται σήμερον οι μεγαλύτεροι και στιλπνότεροι αγώνες ποδηλάτων.<sup>24</sup>

***Black out***

---

<sup>24</sup>

Ανδρέας Εμπειρίκος, «Τα κείμενα»

**Β' ΜΕΡΟΣ / «Ο άνθρωπος είναι η απάντηση, όποια κι αν είναι η ερώτηση»**  
**Μπρετόν**

*Ανάβει ένα πορτατίφ. Βλέπουμε στον καναπέ καθισμένη την ηθοποιό Δ.Καπνίζει.*  
**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Ο κούκος είναι ένα ερημικό πουλί. Τρυπώνει βαθιά μέσα στο δάσος και λέει το απλό του τραγούδι: Κούκου, κούκου, κούκου!

Δεν τραγουδά για να τον ακούσει κανένας, γιατί για τον κούκο δεν υπάρχει κανένας. Κι έπειτα το τραγούδι του είναι τιποτένιο, ένα τίποτα: Κούκου!

Μα άραγες δεν έχει καρδιά ο κούκος; Κλαίγει ή τραγουδά ή λέει: το *Φως ιλαρόν*, τώρα το βράδυ;

Εκατομμύρια κλαριά τον ζώνουν. Ο ήλιος κρύφτηκε πίσω απ' το σκοτεινό βουνό' αυτός όλο όλο που ξέρει είναι τούτο το τίποτα: Κούκου!

Αυτός δεν είναι μήτε ψάλτης, μήτε βιολιτζής, μήτε στρατηγός, μήτε караβοκύρης' ολ' αυτά τα ζούζουλα δεν ξέρει κιόλας πως υπάρχουν στον κόσμο.

Το φτεράκι του ανατριχιάζει, τα πόδια του σφίγγουν το κλαρί και φωνάζει: Κούκου, κούκου!

Το δάσος είναι έρημο' μα ο Θεός χαϊδεύει το σκούρο του το φτερό' ακούει το παράπονό του.

Σουρούπωμα σ' ένα έρημο δάσος του Άθωνα- Μάης 1923<sup>25</sup>

*Σβήνει το πορτατίφ. Σε κάποιο άλλο σημείο ο Α μόνος του. Φοράει παλτό, κρατάει ανοιχτή ομπρέλα. Ακούγονται 'ψίθυροι' από απροσδιόριστη πηγή.- οι υπόλοιποι είναι στη σκηνή αλλά όχι φωτισμένοι.*

**ΗΘΟΠΟΙΟΙ / ΟΜΑΔΙΚΟ (ψίθυροι από μικρόφωνο)**

Μια μέρα της ανοίξεως, με τόσο βαρύ παλτό και με αλεξιβρόχιον ανοικτό, ωσάν να έβρεχε ραγδαίως!<sup>26</sup>

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Ζηλεύω όσους είναι ακόμα δεκαοχτώ- είκοσι χρονών! Κι είναι τα μάγουλά τους δροσερά κι η καρδιά τους πούπουλο και τα νιάτα μπροστά τους. Εμένα το πρόσωπό μου στέγνωσε και ρυτιδώθηκε πριν της ώρα του, η καρδιά μου είναι μολύβι μέσα μου και τα νιάτα –τα χρυσά- πάνε χωρίς να τα καταλάβω, χωρίς να τα ζήσω!

Ζηλεύω αυτούς που είναι καλοφαγωμένοι, καλοζωισμένοι κι έχουν πέτσα τεντωμένη και ρόδινη και σβέρκο γεμάτο. Ζηλεύω όσους βλέπω με μια γυναίκα όμορφη στο μπράτσο τους, που τους μιλά τρυφερά και τους κοιτάζει στα μάτια. Ζηλεύω ακόμα και τον καθένα που είναι και μόνο καλοντυμένος λιγάκι και περπατά και δεν ντρέπεται! Μικρό τάχα το έχεις κι αυτό; Φόρεσε σαν εμένα παλτό, Ιούνιο μήνα –που οι άλλοι βγάζουν και τα σακάκια τους- και περπάτα ξέγνοιαστος με το κεφάλι ψηλά!

<sup>25</sup> Φώτης Κόντογλου, «Κούκος»

<sup>26</sup> Ανδρέας Εμπειρίκος, «Ο επενδύτης»

Μπορείς; Αμ δε μπορείς, δόλιε, δε μπορείς. Μια φορεσιά, μπλε σκούρα, χειμωνιάτικη, είν' όλα μου τα ρούχα! Τέσσερα χρόνια τώρα, δε βγήκε από πάνω μου! Σαν την προβιά, λες κι είναι κολλημένη στο πετσί μου! Το παντελόνι χλιοκαρικωμένο, το σακάκι τα ίδια και χειρότερα. Στους αγκώνες μπαλώματα, λιωμένο από δω, λιωμένο από και, φοβάσαι να το πιάσεις μη διαλυθεί.. Η φόδρα πεσμένη ολωσδιόλου- κάτι κομμάτια μέιναν και κρέμονται. Πότε θα φύγει, ξαφνικά, καμιάν ώρα, από πάνω μου, δεν ξέρω! Χαρά στο κουράγιο του... Παπούτσια, τώρα. Ένα και μοναχό ζευγάρι κι αυτά. Ηλικίας; Δυόμισι χρονών! Τα χάλια τους αδιόρθωτα. Φόρμα; Άγνωστο αρχικό σχέδιο! Καλά που είναι τα κορδόνια, δε λες, και τα κρατούν στα πόδια μου! Αλλιώς σίγουρα θα μου είχαν φύγει! Για τ' απομέσα ρούχα... Να πούμε και γι' αυτά; Δεν είναι καλύτερο να μη γίνει λόγος; Λοιπόν, ναι! Ό,τι θες φαντάσου γι' αυτά... μέσα θα'σαι! Εγώ μια φορά δε θα σου πω τίποτα! Άσε με να ζεις!<sup>27</sup>

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΙ/ ΟΜΑΔΙΚΟ (ψίθυροι από μικρόφωνο)**

Ο άνθρωπος, όταν απομακρύνεται από τα κείμενα και τας παραδόσεις, μοιάζει με στήλη άλατος υπό βροχήν.<sup>28</sup>

Ο άνθρωπος, όταν τα πάντα πιπράσκει, και καλύπτεται με ενδύματα πολυτελή, και, παραδόξως, χρησιμοποιεί εξαρτήματα, δυνάμενα να ξενίσουν, διατρέχει τον κίνδυνον να υποστή κεραυνοβόλον τιμωρίαν.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Και της γυναίκας μου το χάλι πάνω στο ντύσιμο, δεν πάει και πολύ πίσω. Αν ακούσεις, μάλιστα, αυτήν, δεν υπάρχει άλλη γυναίκα χειρότερα ντυμένη στον κόσμο!

*Ανάβει το πορτατίφ για να ειπωθεί η ατάκα. Ξανασβήνει.*

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Το δικό μου το χάλι; Καμιά! Καμιά!

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Και για τούτο, την ημέρα δε βγαίνει όξω απ' το σπίτι! Το παρακάνει φυσικά, μα πως αλλιώς θα' χει να με τρώγεται και να μου κοπανά κάθε λίγο και λιγάκι πως την πήρα στο λαιμό μου, λέει! Πριν παντρευτούμε όμως, το ξέχασε πόσες φορές κρεμάστηκε γύρω απ' αυτόν τον λαιμό, ώσπου να με καταφέρει να την πάρω! Όχι και πάρα πολλές φορές, να πούμε την αλήθεια. Ναι, δε φάνηκα ζόρικός... τέτοιο ορνίθι που είμαι. Παντρεία που την κάναμε, αλήθεια! Τι ήμουνα και τότες; Υπάλληλος στο Δημόσιο. Το ίδιο κι η κυρά. Απένταρος εγώ, ορφανή και πεντάφτωχη αυτή. Στο ίδιο γραφείο υπηρετούσαμε. Ε, εκεί τα φτιάξαμε. Εγώ πήγα να της βάλω.. λιγάκι χέρι, που λέμε, κι αυτή γύρευε άντρα. Και τι σου ζήλεψε, θα ρωτήσεις. Σωστά. Σπουδαίος γαμπρός δεν ήμουν. Ούτε κι αυτή ήταν καμιά πολύ όμορφη.<sup>29</sup>

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ (you, the living). Πάλι το πορτατίφ**

Έστυβα σα σφουγγάρι την καρδιά μου κι έκλαιγα. Τώρα το τελειοποίησα εδώ το κλάμα. Και γιατί να μην έκλαιγα; Δεν ήταν αφορμές; Οι λάμπες τη νύχτα βρωμούσανε. Το μεσημέρι βρωμούσαν όλα τα παιδιά γιατί δεν προλαβαίναν να πλυθούνε το πρωί, την Κυριακή μόνο λιγάκι. Απ' τον Οχτώβρη, και γιατί έμπαινε λέει φθινόπωρο, πρωί και βράδυ είχαμε ομίχλη. Ποτέ δε χόρταινα τον ύπνο, γιατί λέει

<sup>27</sup> Αρκάδιος Λευκός, «Κρίσις...»

<sup>28</sup> Ανδρέας Εμπειρικός, «Ο επενδύτης»

<sup>29</sup> Αρκάδιος Λευκός, «Κρίσις...»

έπρεπε να βιάζεσαι να ξυπνάς την αυγή, και πάλι να βιάζεσαι να προλάβεις. Φίλες πάλι δεν είχα. Όταν πρωτόρθα, ήταν όλες πιασμένες μ' άλλες φίλεις. Δεν επερίσσευε, Τα μάρμαρα της εκκλησίας ήτανε παγωμένα κι η πρώτη μου δασκάλα βλοιοκομμένη. Οι πιο μεγάλες εξεφώνιζαν άξαφνα χωρίς αφορμή και είχε και πολλούς αέρηδες την άνοιξη. Από το σπίτι μας δε μου' γραφαν όλοι μαζί, παρά μονάχα ένας ένας, και ποτέ δεν έλεγαν σ' αγαπώ σ' αγαπώ σ' αγα... Τα κρίνα, επειδή έχουνε βαριά μυρωδιά μου φέρνανε λιγοθυμιά στην εκκλησία τις γιορτάδες. Να πεις να μάθαινα κανένα όργανο να παίζω; Δεν εμάθαινα, κι η άλλη μου δασκάλα ήτανε όλο λυπημένη κι έλεγε «υπομονή, παιδιά υπομονή, παιδιά, παιδιά» ουουφ! Όλο παιδιά μας έλεγε. Όλα τα παιδιά είχανε συλλογές, πετραδάκια, εικόνες, άγιες, τις δείχναν στις δασκάλες αν είναι ωραίες, αποχτενίδια από μαλλιά, στόματα και χέρια φωτογραφισμένα, σκουληκάκια, υπογραφάδες. Ανέκαθεν, από μωρό, εγώ δεν είχα φαντασία, μου' λειπε, γι' αυτό και συλλογή δεν είχα, κι ό,τι μου τύχαινε αξιοθαύμαστο: «σ' ενδιαφέρει αυτό;» της έλεγα, «πως πως», την ενδιέφερε, και μου τ' αρπούσαν όλα κι επλουτίζανε τις δικές τους.

**(σταματά το κλάμα, σκουπίζει τα δάκρυα. Σε άλλο τόνο)**

Στο Βόρειο ημισφαίριο, πάνω στο χάρτη της γης, στα Βαλκάνια, σ' εκείνη την άκρη που κρέμεται κάτω και λέγεται Ελλάδα, στην κοιλιά της αρκούδας που στέκεται ακίνητη με το' να ποδάρι και κοιτάζει τη δύση, δίπλα στη θάλασσα, όπου πλέει η Σαλαμίνα, η Αίγινα, η Ύδρα, τ' Ανάπλι, στο κέντρο, στο σκόρπιο αυτό κουβάρι που κλώθει η ανέμη και απλώνουνε οι δρόμοι, δηλαδή στην Αθήνα, ανάμεσα σε μια εκκλησιά και σ' ένα φαρμακείο. Εκεί γεννήθηκα.<sup>30</sup>

**Τραγούδι «Πινόκλης». Η Στ. 'συνομιλεί' με το τραγούδι.**

**απευθύνεται στην Δ. Στη διάρκεια του τραγουδιού γίνεται μια χορογραφία. Οι Α, Β, Γ, (κουτσός με πατερίτσες, κουλός, τυφλός) φορώντας στρατιωτικά ρούχα/ ένας παράδοξος χορός. Ίσως κρατούν τα τελάρα των πωλητών του δρόμου- πχ Πακιστανών.**

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Στ**

Οδός Αριστοτέλους, όταν δοκίμασες για πρώτη φορά τη γραφή, οδός Τιμολέοντος, εκεί που σε βρήκε ο θάνατος της καλύτερης σου φίλης, οδός Κεφαλληνίας που σε βρήκε ο πόλεμος, οδός Γκουφιέ, όπου έμενες εσύ στο κάτω μέρος του σπιτιού και πάνω κατοικούσε η άλλη φίλη σου, η Μάρω. Κάθεσαι τώρα, είναι νύχτα, κι αντίκρυ απ' το κρεβάτι σου τα βιβλία και σε κοιτάζουν με μάτια κατάπληκτα. Ελάχιστα κατασκευάσματα που είχανε τη χάρη να είναι ακόμα ζωντανά. Ελάχιστα είναι τα πράγματα που τους κάνει ο χρόνος το χατίρι να τα διατηρεί.

Η κοντέσα Ιωάννα ντυ Μπαρρύ, ευνοούμενη του βασιλέα Λουδοβίκου ΙΕ', όταν την ανέβαζαν πάνω στη λαιμητόμο, «Κύριε δήμιε,- εφώναξε με μια γλυκιά φωνή- αφήστε με ακόμα μια στιγμούλα!» (...)

Όλοι εκείνοι οι τύποι που κατασκεύασες εσύ με τόση ξενοιασιά, βρίσκονται τώρα σκόρπιοι μέσα στα βιβλία σου, περιφέρονται στους δρόμους, οι μασέλες τους κάθησαν, τα δόντια τους πετιούνται προς τα έξω, με το ένα τους πόδι κουτσό, με την ψυχή τους σφιγμένη, και ίσως να πουλούν μες στους δρόμους λαχεία. Για τις ανάγκες της ζωής. (...)

Έτσι κατασκευάζεται η ιστορία των πραγμάτων. Τι γίνανε όμως εκείνα τα' αντικείμενα, οι άνθρωποι; Τα μανσονάκια, οι μπλόντρες, οι μπότες, τα σπίτια τα τοτινά και οι τοίχοι τους; Η ιστορία συγκεντρώνει ό,τι εμείς οι ζωντανοί της δίνουμε, μέσα στους χρόνους που διαβαίνουν. (...) Αλλά να τώρα και οι χαρακιές στα δάχτυλά σου από το μέσα μέρος, να ένας πλισές στο λαιμό, κάτι σκούρες κουκίδες στα χέρια.

<sup>30</sup>

Μέλπω Αξιώτη, «Εικοστός αιώνας»

Αλλά να κι η αδιαφορία της καρδιάς, η πτώση του ενθουσιασμού , της αγάπης. Όλου του σώματος η παρακμή.<sup>31</sup>

### **Τέλος τραγουδιού**

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Εμείς δεν είμαστε άνθρωποι της αράδας...Εμείς είμαστε ήρωες κι οι τρεις... Έχουμε παράσημα ανδρείας...και τα κορμιά μας ολονών είναι σακατεμένα... Αφήσαμε καθένας κι από ένα κομμάτι στις εκστρατίες.. όχι πολλά πράγματα...μονάχα μισόν άνθρωπο αφήσαμε κι οι τρεις μαζί. Εμένα μου λείπει ένα πόδι, του Μολιού το αριστερό του χέρι και κείνου του αλανιάρη του Τίμου του λείπει το δεξί του μάτι. Αυτός έχει και το χτικιό, που του τρώει τα πλεμόνια, μα το περνάει στο πόδι σα συνάχι. Φοράμε ακόμα το 'τετιμημένον' ένδυμα της Ψωροκώσταινας και καθόμαστε στο πειθαρχείο. Ο λόγος το λέει, δηλαδή. Πειθαρχείο βγάλαμε την κάμαρά μας. Εδώ μέσα όλα είναι βρώμικα.. Αριά και που να σκουπίσουμε και τότε θα γίνει καβγάς.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΙ Β, Α**

Σκούπισε ρε μαντράχαλε!

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Πώς να σκουπίσω...δε μπορώ να σταθώ μ' ένα πόδι. (Στον Β). Σκούπισε εσύ.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Τι λες ρε! Εγώ μ' ένα χέρι μπορώ; Δε μπορώ..

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Τότε να σκουπίσει ο Τίμος.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

Μωρέ χαρά στο φιλότιμό σας, εμένα η σκόνη με πειράζει. Έχω το χτικιό.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Τον περισσότερο καιρό μένουν όλα έτσι, άνω- κάτω. Το πάτωμα είναι χαλασμένο μεριές μεριές και γεμάτο σκουπίδια. Τα νερά είναι χυμένα κάτω. Φτυσιές, λεμονόκουπες, ό,τι θέλεις. Ήλιος δε μπαίνει ποτές εκεί μέσα κι ο αγέρας έρχεται με τα' αρώματα του πλυσταριού. Όλη μας η περιουσία είναι πέντε κουβέρτες στρατιωτικές κι ένα τσουκάλι, τρεις καραβάνες και τρεις γυλιοί, που τους βάζουμε για προσκέφαλο. Σωστό πειθαρχείο, μόνο που το νοικιάσαμε τριακόσιες δραχμές το μήνα. Τώρα καθόμαστε παρέα.. και δουλεύουμε. Είναι κωμωδία. Ο Τίμος με το ένα μάτι και το χτικιό στα στήθια, γυρνάει και πουλάει μπουκετάκια στα ζευγαράκια. Μια χαρά είναι να τονε βλέπεις με πόσες τσιριτζάντζουλες ζυγώνει στα τραπέζια, πως αφήνει άγνε- σβήσε τα λουλούδια μπροστά στην κυρία και παίρνει τα λεφτά από τον κύριο. Αμ εκείνο το μερσί πως το λέει! Σωστή ανθοπώλισσα- κι έτσι τον εβγάλαμε: ανθοπώλισσα.. Ο Μολιός έχει πάρει κάμποσα κουτιά σπίρτα και γυρίζει δεξιά κι αριστερά στα κέντρα.. Ο Τίμος, η ανθοπώλισσα τον κοροϊδεύει.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

(κοροϊδευτικά- με ψιλή φωνή) Πυραιοπώλης!

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Από τότε που άρχισε το εμπόριο λέει πως όλος ο κόσμος εβάλθηκε να πουλάει σπίρτα. Αριά και που να του ζητήσει κανείς. Μα κι αυτός δε δειλιάζει. Όταν του λένε πως δε θέλουν, γιατί έχουν, εκείνος επιμένει.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Είμαι ανάπηρος..

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Και του δίνουν δυο δεκάρες. Εγώ προτιμάω να ζητιανεύω χωρίς σπίρτα και χωρίς λουλούδια , έτσι, νέτα- σκέτα. Δώστε κάτι για τον ανάπηρο. Κάθε βράδυ βάζουμε

<sup>31</sup>

Μέλπω Αξιώτη, «Κάδμω»

κάτω τις εισπράξεις και λέμε καθέννας τα δικά του. Και πάντα, πες, είναι τα ίδια. Οι κυρίες μας λυπούνται και λένε τον *καημένο*. Κάποιοι χοντροί κοιλαράδες μας πετούνε λίγες δεκάρες, σα να μας πληρώνουν για να φύγουμε. Άλλοι δε μας δίνουν τίποτε και μας λένε πως το κράτος εφρόντισε για μας και να πηγαίνουμε.. Οι αξιωματικοί μας ρωτάνε που υπηρετήσαμε, που πληγωθήκαμε, και μας φωνάζουν ακόμα «παιδιά τους».. Και κάποτε τίποτα νεαροί, ντυμένοι του κουτιού, μας συμβουλεύουν «*Κάντε επανάσταση!*»<sup>32</sup>

### ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ

Όλη την ώρα με κοιτάζει και με μετράει. Το χέρι του μεταφέρθηκε πάνω στο γόνατό μου κάτω από το τραπέζι. Μένει στο διαμέρισμα ενός φίλου του, λέει, σ' ένα πολύ ωραίο διαμέρισμα. Μήπως θα ήθελα να πάω μέχρι εκεί να πιούμε κάτι;...Γιατί όχι; Πως ήταν αυτός ο τύπος; Ούτε που θυμάμαι. Δεν νομίζω να τον πρόσεξα. Θυμάμαι πως είχε πολύ μικρά χέρια και πως φορούσε ένα δαχτυλίδι με γαλάζια πέτρα. Βγήκαμε έξω στο δρόμο. Και, φυσικά, μόλις αναπνέω λίγο φρέσκο αέρα, νιώθω τόσο μεθυσμένη που είμαι ανίκανη να κάνω βήμα.

“Ε, εσείς” λέει. “Τι τρέχει; Μήπως χορέψατε πάρα πολύ; Όλες εσείς οι νεαρές” λέει, “χορεύετε πάρα πολύ. Τρελαίνεστε για τις απολαύσεις, όλοι οι νέοι...Αχ τι θ' απογίνει αυτή η μεταπολεμική γενιά; Αναρωτιέμαι. Τι θα συμβεί; Έσείς τρελαίνεστε για τις διασκεδάσεις...Ας πάρουμε ένα ταξί”.

Βάζω τα γέλια. “Ξέρετε τι μου συμβαίνει πραγματικά; Πεινάω. Δεν έφαγα σχεδόν τίποτα εδώ και τρεις βδομάδες.”

“Τι είναι αυτά που λέτε;”

“C' est vrai.” λέω γελώντας ακόμα δυνατότερα. Εκείνη τη στιγμή σταματάει ένα ταξί. Χωρίς να πει λέξη μπαίνει μέσα και χτυπώντας την πόρτα φεύγει, αφήνοντάς με να στέκομαι εκεί όρθια στο πεζοδρόμιο.

Αν με πείραξε; Όχι, καθόλου, καθόλου. Νομίζω πως εκείνος ο τύπος νόμισε πως η Μοίρα συνωμοτούσε εναντίον του. Όμως, αυτά συμβαίνουν όταν αποφασίζεις να εξευτελίσεις τους ανθρώπους, και δεν πρέπει να εκπλήσσεσαι όταν, μερικές φορές, σε εκδικούνται, προσφέροντάς σου ως αντάλλαγμα τη δική τους ταπεινή ιστορία εξαθλίωσης. Στο μέσον της νύχτας ξυπνάω. Αρχίζω να κλαίω..<sup>33</sup>

### ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β

“Η φτώχεια δεν είναι ντροπή”. Σύμφωνα. Ωστόσο τον φτωχό τον ντροπιάζουν. Το κάνουν και τον παρηγορούν μ' αυτή τη φρασούλα. Αυτή η ανέχεια ντροπιάζει. Η βρόμα και η αθλιότητα ορθώνονται γύρω μας σαν τείχη που τα χτίζουν αόρατα χέρια.(...)Κανείς ποτέ δεν επιτρέπεται να συνάψει ειρήνη με τη φτώχεια, όταν πέφτει σαν ισκίος τεράστιος πάνω στο σπίτι και το λαό του. Τότε πρέπει να διατηρήσει τις αισθήσεις του άγρυπνες για κάθε ταπείνωση που υφίσταται, και να τις κρατά σε πειθαρχία, μέχρι που ο πόνος του να πάψει να παίρνει τον κατήφορο της θλίψης, και να διανοίξει ανηφορικά το δρόμο της εξέγερσης.<sup>34</sup>

### ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ

“Η ζωή” έλεγε ο Έμερσον “δεν είναι τίποτα άλλο παρά αυτό που σκέφτεται ένας άνθρωπος όλη μέρα.” Αν ο λόγος του αληθεύει, τότε η ζωή μου δεν είναι παρά ένα τεράστιο άντερο, γιατί δεν σκέφτομαι τίποτα άλλο απ' το φαί. Ακόμα και τη νύχτα τα όνειρά μου είναι γεμάτα απ' αυτό. (...) Η απλή σκέψη ενός γεύματος- ακόμη ένα γεύμα- με ξανανιώνει. Ένα γεύμα. Αυτό σημαίνει ότι προχωράς. Δεν το αρνιέμαι.

<sup>32</sup> Νίκος Κατηφόρης, «Οι ήρωες»

<sup>33</sup> Jean Rhys, “Καλημέρα, Μεσάνυχτα”

<sup>34</sup> Walter Benjamin, “Μονόδρομος”

Είμαι γερή, δυνατή, ακλόνητη, υγιής σα ζώο. Το μόνο πράγμα που στέκεται ανάμεσα σε μένα και το μέλλον είναι ένα γεύμα- ακόμα ένα γεύμα.<sup>35</sup>

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

**(Η Ε με μικρόφωνο. Η Β και η Στ την περιστοιχίζουν (μπροστά στους καθρέφτες;) πλάτη και αυτές. Μιμούνται τις κινήσεις της.**

Και καθώς αυτά συλλογίζομαι βρέθηκα καθιστός κι ανισόρροπος, σ' ένα παραλιακό εστιατόριο. Έτρωγα. Μάσαγα πατσί γιαχνί- μεγαλείο. Τρώγοντας έβλεπα και σ' έναν καθρέφτη αντικρύ μου. Μα δε φαίνομαι όλος. Ο καθρέφτης, όντας κρεμασμένος γυρτά, μ' έδειχνε – σαν αποκεφαλισμένο- έως τους ώμους μου. Κι έσπανα χρυσό κέφι εκείδά. Έβλεπα τις μπουκιές μου να χάνονται πάνω απ' το λαιμό μου, ως πουλάκια. Να κόβονται- σαν με σπαθί- το πιρούνι μου, το χέρι μου, το ποτήρι, η πετσέτα. Ο εαυτός μου μες στον καθρέφτη μ' αντίγραφε. Και πέρναε έξοχα η ώρα! Σκεφθείτε τις διασκεδαστικές ιδιότητες ενός καθρέφτη μπροστά σας. Να σας δείχνει ακριβώς τ' αντικείμενα, να κάνει ό,τι κάνεις ο ίδιος- να σε μιμείται απαράλλαχτα!.. Ααα, κακασκαραντζικό καθρέφταρε. Α!.. μασκαραντζικό καθρέφτη.. Α!.. θεοτούμπαρε...

Κι ήταν ανείπωτη η ευχαρίστησή μου εκεί χάμω.

Έτσι, όταν απίστευτα κι άξαφνα- κι ενώ δεν το 'χα ντιπ εγώ 'κουνήσει'- βλέπω μες στον καθρέφτη να σιάζομαι και να σηκώνομαι ολόρθος! Πως κούμπωνα- έβλεπα κει—το γιλέκο μου, και τάχα τράβαγα προς τις κρεμάστρες μιας στήλης. Είχα κρεμάσει κι εγώ κει την τραγιάσκα μου. Ήταν αυτή, μια μουσαμαδένια κι εξάγωνη, βαθύ χρώμα πράσινο. Και –να- που τώρα είχ' απλώσει το χέρι μου και την πήρα λοξά απ' την κρεμάστρα. Κι έμοιαζα εντός του, εκεί τώρα ορθός σαν έτοιμος να' φευγα κιόλας στα όξω. Να' φευγα ενώ δεν το 'χα κουνήσει απ' τη θέση μου.. Μπρεεεεε! Τι λοιπόν; Το είδωλό μου θα μ' άφηνε; Θα' φευγε- καθιστόν παρατώντας μου, εδώ, τούτον τον υλικόν εαυτό μου; Τιι; Ανατρίχιασα..

Μα στρέψαντας βλέπω (αντίς για τον εαυτό μου) έν' άγνωστον! Πώς! Ένας άγνωστος φόραε την τραγιάσκα μου ασύστολα, έτοιμος και να του' δινε ωραία;

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε (ΣΤΗΝ Δ)**

Κύριε, κύριε, κάμετε λάθος στον πίλο!

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

*Χαμογελά και με το δάχτυλο δείχνει το κεφάλι.*

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Το κεφάλι μου μου' δειχνε. Χα! Τι διάολο τρελάθηκε;

**(στη Δ)**

Μα κύριε.... την τραγιάσκα μου. Πήρατε το δικό μου καπέλο!

**Η Δ φεύγει. Οι υπόλοιποι κρυφογελούν.**

**Στους υπόλοιπους.** Τρελός είναι;

## **ΟΙ ΑΛΛΟΙ**

(χαμογελαστά) Μα τη φοράτε!.. την τραγιάσκα σας..

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε**

Ναι μπρε, τη φόραγα! Τη φόραγα βαθιά χωσμένη έως τ' αυτιά μου. Κι έριξα γοργή ματιά στον καθρέφτη. Τότε μου' ρθε εκεί δα σαν ταμπλάς. Ο καθρέφτης τώρα ήταν μπροστά μου... ακατοίκητος κι έλειπα ολωσδιόλου απ' εντός του! Μόνο το τραπέζι μου φαινόταν, με πίσω την καρέκλα μου άδεια. Την καρέκλα που, ωστόσο, ακόμα εγώ κάθομαν. Μπρεε! Μην είχα αϋλωθεί τώρα απίστευτα κι είχα γίνει ο «αόρατος άνθρωπος»; Μην το 'σκασε το κακορίζικο σώμα μου κι είχε μείνει εδώ μόνο η ψυχή

<sup>35</sup>

Χένρυ Μίλλερ, “Τροπικός του Καρκίνου”

μου; Ένιωθα κάτι το ‘εξωφρενικό’ να μου εγίνη.. Κι άρχισα να ψαχουλεύω το σώμα μου... Όχι, όχι εδώ ήμουνα. Έβλεπα, εννοούσα, αιστάνομαν, και μόνον ότι δε μ’ αντανakλούσε ο καθρέφτης. Μ’ έβλεπε ως θα μ’ έβλεπε αόμματος!.. Το γυαλί δε μ’ εμφάνιζε.

**Στο κοινό.** Βρε παιδιά, σεις με βλέπετε; Με βλέπετε;

Μωρέ με βλέπετε;

Είμαι ή δεν είμαι;

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ

*(Παρεμβαίνει. Στο κοινό, σε πολύ χαλαρό ύφος. Η δράση παγώνει;)*

Κάποτε, πέρσι το καλοκαίρι, πήγα στο «Αθήναιο». Το μεγάλο νούμερο της βραδιάς ήτανε μια γυναίκα που θα’ βγαине ολοτσιτισιδη επί σκηνής. Σαββατόβραδο, το θέατρο φίσκα. Φοβερή ζέστη. Πέρασαν οι ακροβάτες, οι ταχυδακτυλουργοί, ένας γαστρίμυθος, τέλος ήρθε η ώρα. Σκηνικό: ένα τραπεζάκι με καθρέφτη και μια καρέκλα. Το βιολί έπαιζε νοσταλγικά. Μπήκε μια ψηλή μελαχρινή γυναίκα, κάθισε, κοίταξε στον καθρέφτη κι έκανε πως ζεσταίνεται. Έπειτα στάθηκε στη μέση της ράμπας κι άρχισε να βγάζει τα ρούχα της. Όλα αυτά πολύ αδέξια, η φουκαριάρα. Το βιολί δώσ’ του την γκρίνια. Σαν έφτασε στο βρακί και στο στηθόδεσμο βάρεσε το ταμπούρλο. Τα έβγαλε κι αυτά... *(σα να διστάζει, ντρέπεται να το πει)*. Και, ένα πλατύ αβάσταχτο γέλιο τράνταξε όλο το θέατρο. Πρέπει να σας πω ότι η γυναίκα είχε καλό κορμί, τίποτα κωμικό, απεναντίας. Γιατί γελούσαν; *(ανοιχτά, απευθύνεται στο κοινό. Επαναλαμβάνει την ερώτηση- μάλλον θα μείνει αναπάντητη.)* Αυτό είναι το πρόβλημα.<sup>36</sup>

**«Ξεπαγώνει» η εικόνα.**

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Ε

Τώρα καταλάβαινα, τώρα καταλάβαινα. Στον καθρέφτη- όχι δε φαινόμουν εγώ, παρά κείνος. Αυτός, βλέποντας τι έκανα εγώ, έκανε ομοίως! Κάρφωνα ένα μεζέ γω στο πιάτο μου; Κάρφωνε κι αυτός μεζέ στο δικό του. Έχυνα κρασί στο ποτήρι μου; Κι αυτός παρόμοιως. Και συντόνιζε τις κινήσεις του τέλεια. Θυμάμαι, που, όταν σε μια στιγμή γω ξεκούμπωσα τρία κουμπιά του γιλέκου μου, ξεκούμπωσε κι αυτός άλλα τρία του δικού του. Τα καμε έτσι, κουμπί προς κουμπί στην εντέλεια, έτσι σε ίδιο χρόνο και τέμπο, που θα γελιόταν κι ο διάολος. Μα τι; Πρέπει να’ ταν πολύ τράγος! Σκεφθείτε ότι, καθώς εγώ με τα δάχτυλα, έπαιξα λίγο ταμπούρλο στο στήθος, ε, λοιπόν, αυτό το ταμπούρλο, απαράλλαχτο, το’ παιξε κι αυτός ο κανάγιας. Με μιμούταν στην τρίχα! Και πάνω απ’ όλα αυτά κι η τραγιάσκα. Όμοια κι απαράλλαχτη. Ποιος ο λόγος- ξένος αυτός εδώ κι άγνωστος- να παίζει αυτήν την εξωφρενική μιμική του; Να με παρακολουθάει χωρίς νόημα, να με παρασταίνει στο βρόντο. Και γιατί; Γιατί διάλεξε εμένα; Χάθηκαν τόσοι Χαλκιδαίοι να το’ κανε; Ίσως, τώρα θα μου πεις, η μύτη μου, ίσως η στραβοτιμονιά της μορφής μου... Σύμφωνοι. Μα αυτός δεν είναι λόγος αρκετά σοβαρός για να με πάρει από πίσω. Να χασομεράει απ’ τα έργα του και ν’ αγοράζει τραγιάσκες. Λοιπόν γιατί; Τι να κέρδιζε; Για να διασκεδάσει την πλήξη του; Μα τι διαλόγου ευχαρίστηση έβρισκε σε μια τέτοια εργασία; Ποιος ήταν; Πώς λεγόταν;

Δεν κοιμήθηκα όλη τη νύχτα- τον σκέφτομαν. Τον έβλεπα μες στα σκοτάδια του νου μου. Και μου’ δειχνε με κακιά χαρά το κεφάλι μου, εννοώντας ότι εγώ κάνω λάθος... ότι τη φοράω την τραγιάσκα μου. *«Μα δε βλέπεις πως δεν είμαι αυτός;»*

Ήταν ολοφάνερο δα ότι με παρακολουθούσε ο τράγος! Ήξερε τ’ όνομά μου, τα στέκια μου, τα πορπατητά μου, το βήχα.. Κι είχε βαλθεί το κατόπι μου. Με στάμπαιρνε,

<sup>36</sup>

Γιώργος Σεφέρης, «Εξι νύχτες στην Ακρόπολη»

ορθόν, αν- φας και προφίλ, μπούστο, καθιστόν, ή σκυμμένον.. Από μέρες, από βδομάδες πολλές, από πέρσι, από πρόπερσι. Ποιος ξέρει από τι εποχές και ποια αστρόφεγγα, από τι καιρούς και ζαμάνια. Ή μην (με μύχιο ρίγος στοχάστηκα) απ' την κοιλιά της μητέρας μου, να μ' είχε βάλει στο μάτι; Μπορεί κι από γενιά σε γενιά, από παππού σε πατέρα. Πριν, θα παρακολουθούσε τη μάνα μου, κι από πιο πριν, τη γιαγιά μου. Από αρρεβώνες σε στέφανα, από γκαστριές σε βαφτίσια. Ίσαμε να' φτανε ως τη δική μου σειρά. Τότες θα πρόσεχε τις αναγούλες της μάνας μου, τις αδιαθεσίες της έγκυας. Και θα ψάρευε για τα 'πρώτα νερά' τη μαμή ή θα' κανε του ληξιάρχη τραπέζια...

Η κολλιτσιδα μου- αυτός, ο καταπόδης μου κι ο ίσκιος μου, ο πισωκολλητός μου κανάγιας...<sup>37</sup>

*Σίγουρα μουσική*

**Alabama song**

## **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α**

**(Ξαπλωμένος στο “στρωματάκι της Ηλέκτρας”**

**(σταδιακά σηκώνεται και γίνεται ο ‘οδηγός’ ενός κύκλου- φορούν όλοι ‘καβουράκια’)**

Χτες μπόρεσα και κοιμήθηκα πέντε ολάκερες ώρες. Ξύπνησα μ' ένα φοβερό βραχνά. Είδα στον ύπνο μου κι ήτανε, λέει, ένας τρελός. Προχωρούσε σε μιαν απέραντη πλατέα μοναχός του, πήγαινε με αργό βήμα, τεντωμένος, όπως παν οι στρατιώτες σ' επίσημη κηδεία. Φορούσε μαύρα ρούχα εφαρμοστά, ως το γελοίο, και προχωρούσε μοναχός. Πίσω του, καμιά πενηνταριά βήματα, ακολουθούσαν πολίτες, πολύς κόσμος. Πήγαιναν όλοι με το ίδιο βήμα του τρελού κρατώντας αυστηρά την ίδια απόσταση. Κανένας δε μιλούσε, όμως όλοι ξέραν πως ακολουθούσαν τον τρελό. Σαν σταματούσε αυτός, σταματούσανε μεμιάς όλοι. Σαν ξεκινούσε, ξεκινούσαν όλοι, πάλι με το ίδιο επίσημο βήμα. Ήμουνα και γω μαζί τους, και έτρεμα μην το καταλάβουν πως αυτός που πήγαινε μπροστά, ο τρελός, ήμουνα εγώ.

**(Όλοι πλάτη στο κοινό. Προβολή Μαργιύτ «La Reproduction interdite”. Οι ηθοποιοί σαν προέκτασή του.)**

Ύστερα ξαφνικά χάθηκαν όλοι κι απόμεινα εγώ πίσω του, βρέθηκα πολύ κοντά του, πίσω απ' τη ράχη του. Ο τρελός σταμάτησε και άκουγα το γέλιο του. Ένα σιγανό γέλιο που δεν τέλειωνε.

- Γύρισε να σε δω, του είπα. Ξέρω πως είσαι ο Γιγάντης. Γύρισε λοιπόν!

Ο τρελός γύρισε και είχε μπροστά στο πρόσωπο το χέρι του με την παλάμη ανοιχτή.

- Ξεσκέπασε το πρόσωπό σου, παρακάλεσα. Είσαι ο Γιγάντης.

Πλησίασα πιο κοντά και τότες είδα πως η παλάμη του φέγγριζε στο φως σαν από τριανταφυλλί τσιγαρόχαρτο. Έβλεπα μέσα τις φλέβες του, το αίμα που κυκλοφορούσε. Και ανάμεσα από τις φλέβες διάκρινα το πρόσωπό του. Ήταν το δικό μου πρόσωπο...

## **ΟΜΑΔΙΚΟ**

Θαρρείς και τα όνειρα δεν είναι μια εμπειρία;

**Black out**

## **Γ' ΜΕΡΟΣ «ΑΜΟΥΡ- ΑΜΟΥΡ/ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ**

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Περίμενα τόσο στη ζωή μου, που τα έχω μάθει τα φυσικά της μάταιης αναμονής: πως άμα δεις κορίτσι χωρίς καπέλο να στρίβει από το πεζοδρόμιο του Μουσείου, το τραμ θα είναι πλήρες και δεν θα σταματήσει` πως άμα δεις ταξί που ο αριθμός του τελειώνει με το τέσσερα, δε θα βρεις τον καπνοπώλη στο κιόσκι` πως άμα δεις αξιούριστο άνθρωπο με χείλια σουρωμένα χωρίς ν' ακούγεται το σφύριγμά του, το πρόσωπο που περιμένεις, άδικα θα το περιμένεις.<sup>38</sup>

*Η Β είναι ντομένη τσιγγάνα.*

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

- Ένα καλάμι.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

-Το βρίσκω.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

-Ένα χτένι φιλντισένιο

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Το έχω.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Ένα φαναράκι.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Το έχω και αυτό.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Ένα δαχτυλίδι μπριγιαντένιο.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Που να το βρω το δαχτυλίδι το μπριγιαντένιο.

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Δεν έχεις το δαχτυλίδι...δε γίνεται..

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Έχω ένα δαχτυλιδάκι με ρουμπίνι κι ένα με σμαραγδάκια. Ένα ζευγάρι σκουλαρίκια και το χρυσό μου σταυρουδάκι το βαφτιστικό.. Τ' αλλάζω μ' ένα δαχτυλίδι μπριγιαντένιο. Πες πως το έχω κι αυτό..

### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

---

<sup>38</sup>

Γιώργος Σεφέρης, «Έξι νύχτες στην Ακρόπολη»

Τότες χρειάζεσαι να έχεις τη «Δύναμη της απελπισίας». Αυτό είναι το σπουδαιότερο. Χωρίς αυτή δεν κάνεις τίποτα.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Την έχω.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Χμ! Αυτός ειν' ένας λόγος που λέγεται.. μα... χρειάζεται πραγματική απελπισία.. Μεγάλη, πολύ μεγάλη, για να' ναι μεγάλη κι η δύναμή της. Άνθρωπος που έχει λογαριασμούς με την ελπίδα, δεν έχει κουράγιο να καταπιαστεί μ' αυτό το γήτεμα.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Κλείσανε οι λογαριασμοί μου με κάθε λογής ελπίδα. Πες μου κερά μου, τι έχω να κάνω;

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

Εγώ λέω και συ άκου. Μια νύχτα χασοφεγγαριάς...<sup>39</sup>

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β**

*Παγώνει η προηγούμενη δράση με τη Δ. Η Β 'βγαίνει' από αυτό, βγάζει μια παλιά φωτογραφική μηχανή (ή πολαρόντ;) και αφού ζητήσει άδεια από το κοινό, το φωτογραφίζει*

Για κοίταξε πως οι χειρονομίες μας, οι κινήσεις, οι πράξεις, μαρμαρώνουν ακαριαία μόλις μπουν στο παρελθόν, σα να βυθίζονται σε 'υγροποιημένο' αέρα. Κι όλα αυτά μένουν έτσι στερεά και ακίνητα στους αιώνες των αιώνων` τίποτε δεν μπορεί ν' αλλάξει τη στάση τους, την τετελεσμένη. Γεννούμε αγάλματα κάθε στιγμή.<sup>40</sup>

Οι άνθρωποι που φεύγουν, αφήνουν τα πιο ζωντανά ίχνη τους: τα αποτυπώματα των ωραίων τους ακροδάχτυλων είναι απλωμένα παντού. Στα τραπέζια και στα χερούλια των συρταριών. Στις ντουλάπες, στις τσάντες, στα μολύβια, στα σωληνάρια των καταπραϊντικών φαρμάκων και των υπνωτικών. Στο στυλό, στο μπλοκ, εκεί απέμεινε γραμμένη μια φράση: «Αύριο να γράψω στη Λιλίκα και στο Μήτσο».<sup>41</sup>

*Ο Γ παίρνει τη Δ, την τοποθετεί απέναντί του και της απευθύνεται. Οι υπόλοιποι ηθοποιοί στέκονται πίσω της, εν είδει χορού. Η Δ ενδιάμεσα 'λιποθυμά' και ξανασυνέρχεται, σηκώνει τη φούστα της ως τη μέση της κλπ- το ίδιο και ο χορός. Παράδοξη χορογραφία!*

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Ήσουν σαν μια σιγή που την διαπερνά ο άνεμος. Το τραύμα σου όμως, το είχα επουλώσει και οι λέξεις που λέγαμε, μας πλησιάζανε τόσο, που και η σιγή και το διάκενο των ημερών πριν γνωριστούμε, χάθηκαν ολοτελώς. Στο γήπεδο της συναντήσεώς μας, που έγινε γήπεδο της αγάπης μας, δεν γειτνιάζουν άλλοι.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ (με τον...χορό της)**

Δεν ήτανε ανάγκη βασίλισσα να με κάνεις του Περού.

Ανάγκη ήτανε να σκύψεις από πάνω μου, να δω στα μάτια σου

Εκείνα τα δυο φωσάκια. Φωσάκια που λένε ότι είμαι

τ' ονειρεμένο σου νησί στην Ωκεανία.

**ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Είσαι καλή και η καλλονή σου υπερβαίνει τα όρια της πολιτείας, και φθάνει ίσαμε τα κράσπεδα της χθεςινής σου μοναξιάς, που την κατέλυσες εσύ. Ναι, στο γήπεδον αυτό, δεν γειτνιάζουν άλλοι. Είμαι κοντά σου εγώ και μένω μες στις ελπίδες σου, όπως μένεις εσύ μέσα στα βλέφαρά μου, όταν κοιμάμαι. Οι λέξεις των άλλων δεν

<sup>39</sup> Νίκος Νικολαΐδης, «Πέρα απ' το καλό και το κακό»

<sup>40</sup> Γιώργος Σεφέρης, «Έξι νύχτες στην Ακρόπολη»

<sup>41</sup> Έλλη Αλεξίου, «Δακτυλικά αποτυπώματα»

έχουν σημασία, γιατί χάσαν το ύφος που είχανε πριν γνωριστούμε, και τα πρόσωπα των άλλων ήρχισαν να μοιάζουν με ξένα πρόσωπα, άγνωστα σε μένα και, ίσως, και σε σένα. Ωστόσο, τι πειράζει. Το κέλυφος του παρελθόντος έσπασε, και βγήκες εσύ, γιομάτη, οριστική και με βελούδο που άφηνε ημίγυμνο το στήθος σου.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Δεν θέλω ανεμώνες κόκκινες, μαβιές και άσπρες, θέλω να χώσω τη μούρη μου μες στα μαλλιά σου, που' ναι σα χόρτα στην άκρη του ποταμού.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Γι' αυτό, τούτο το γήπεδο, δεν θα το λησμονήσω ποτέ' θα το αγοράσω, και ποτέ δεν θα το πουλήσω. Γι' αυτό θα σου πω πως είμαι σαν μια πέτρα που την κρατάς εσύ στο χέρι σου. Πέτρα θερμή, παλλόμενη με κάθε χτυποκάρδι μου, μες στην ηδύτητα της αφής σου. Όταν ξυπνήσουν μέσα της οι αναμνήσεις άλλων ετών, θα φανούν και στους δυο μας, σαν απολιθωμένα χρονικά της ιστορίας, γιατί και οι πέτρες έχουν την ιστορία τους, όπως και η πέτρα που θα κρατάς εσύ στο χέρι σου.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Πιάνω την κοιλιά σου, με τα τρία μου δάχτυλα, Και μου γεννιέται πάλι η εικόνα της δροσιάς του αμπελιού.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Γι' αυτό, τούτο το γήπεδο, δεν θα το πουλήσω, μα θα το κρατήσω με όλες τις πέτρες του, με όλα του τα πετράδια, με όλα του τα στολίδια, και ας ψάχνουν οι άλλοι να βρουν ό,τι γυρεύουνε μέσα στην λύδια λίθο τους.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Λες κι ήτανε χθες βράδυ ακρογιάλι το σώμα μου, Τα χέρια σου δυο μικρά τρυφερά καβούρια.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Οι μηχανές και τα δρεπάνια του κτήματός μας δεν ηγοράσθησαν εισέτι. Αλλά τούτο δεν σημαίνει, αγάπη μου, πως το σιτάρι μας δεν θα θεριστεί. Θα θεριστεί μια μέρα, και οι δρέποντες τους καρπούς θάμαστε πάλι εμείς, χιλιάκις εμείς, με τα χέρια μας απλωμένα επάνω από τους κάμπους μας και επάνω από τις πεδιάδες των παιδιών μας.

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Δ**

Αύριο θα σμίξω τα δυο σου σκέλη, μήπως γεννηθεί ένα μικρό Λυπητερό παιδάκι, θα το λένε Ιούς, Μανιούς, ίσως και Aqua Marina.<sup>42</sup>

#### **ΗΘΟΠΟΙΟΣ Γ**

Ένα παιδί μπορεί να σκύβει κάποτε μέσα στα στάχνα, για να βρει ένα κουμπί ή μια χρυσόμυιγα απαστραπτουσα, μα αυτό δεν σημαίνει πως το σιτάρι μας θα μείνει άκοπο. Τίποτα δεν είναι πιο χαρίεν, από τα βήματα των παιδιών που μεγαλώνουν. Τίποτα δεν είναι πιο σαφές, από τα βήματα των όντων που ενηλικιώθησαν. Τίποτα πιο ωραίο, από την ανάτασι των οφθαλμών και των βραχιόνων ανθρώπων, που, βγάζοντας τα υποκάμισά των, λυτρώνουν τους πόθους των κορμιών των. Και οι πιο ασήμαντες κινήσεις των μπορούν να καρποφορήσουν. Μπορούν να γίνουν εργαστήρια με πρασιές και ανθούς, μέσα στο μένος των αγρών. Αγάπη μου, είπα εργαστήρια. Τα εργαστήρια αυτά θάναι δικά μας' και θαναι φωτεινά ιδρύματα, ρόδινα στην όψη τους και ορθοστήλωτα στον βόμβο τους, κάθε φορά που θα περνάμε εμείς εμπρός απ' τα κατώφλια τους, ως ερμηνευταί της λειτουργίας των, ή ως θερισταί του πέριξ σίτου, του σίτου που αναθρώσκει από τη γη, όπως αναπηδούν οι ορμέμφυτες κραυγές από τα στόματα πλασμάτων που φρυάττουν. Αγάπη μου, σε αγαπώ, και θαναι το ταξίδι μας, σαν ανοιξιάτικη πομπή των μύρων.<sup>43</sup>

<sup>42</sup>

Μάτση Χατζηλαζάρου, Ποήματα

## ΗΘΟΠΟΙΟΣ Β

Ο άνθρωπος είναι το μεγαλύτερο μυστήριο στον κόσμο. Την μια μέρα μοιάζει με πηλόν, εις τον οποίον η θέλησίς του πλάθει ό,τι θέλει' την άλλη μέρα μοιάζει πάλι με πηλόν, εις τον οποίον όμως, ουχί η θέλησίς του, αλλά το χαίνον, το άπατον και αβυσσαλέον ασυνείδητόν του εξουσιάζει απολύτως και δίδει αυτό έκφρασιν και μορφήν στον άνθρωπο, και τον αναγκάζει να κάνει τούτο ή εκείνο, χωρίς να παίρνει αυτός χαμπάρι.

### “Tango notturno”

#### ΗΘΟΠΟΙΟΙ Στ+Β

*(Μπροστά στον προτζέκτορα- σκιές στο πρόσωπό τους)*

Σήμερα είναι η Τρίτη επέτειος της εξόδου μου από το φρενοκομείον, και θυμάμαι άλλη μια φορά, με βαθύτατη συγκίνηση, την εποχή που ήμουνα τρελός! Τι περιπέτεια!

Πώς να μη θυμηθώ, τώρα, μερικά περιστατικά της εποχής εκείνης! Αυτό που μου έκανε τότε την βαθύτερη εντύπωση, τη μεγαλύτερη αίσθηση, ήτο η διαπίστωση, ότι, οι άνθρωποι, όχι μόνο λογικεύονται, αλλά προσκυνούν τη λογική. Εγώ έκανα το παν για να τους πείσω ότι είχαν άδικο' όχι μόνο με την καθημερινή μου συμπεριφορά, αλλά και με διαλέξεις, με ομιλίες, με άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες, και μερικές φορές (τρεις εν όλω) με βίαιες επιθέσεις εναντίον ενός αγάλματος εκτάκτου καλλονής ενός γνωστού μου γλύπτου, που είχε την ατυχή ιδέα να ονομάσει «Λογική» το ωραίο γλυπτόν του. Αλλά όλες μου οι προσπάθειες απέβησαν εις μάτην. Στο τέλος, με πιάσαν και με κλείσανε σ' ένα φρενοκομείο, όπου επί έτη (4 εν όλω) εξηκολούθησα τους αγώνας μου άνευ αποτελέσματος.

Σε αυτό το ίδρυμα, πλην ολίγων εξαιρέσεων, οι ιατροί ήσαν λογικοί, αλλά ηλίθιοι- δηλαδή ευρίσκοντο ψυχικώς σε πολύ κατώτερη βαθμίδα από πολλούς τρελλούς.

Την ώρα που με έφεραν στο φρενοκομείο, φορούσα στο κεφάλι μου ένα σαμοβάρι (το σαμοβάρι της μητέρας μου) δίκην κράνους. Το είχα στερεώσει με ένα λουρί κάτω από το πηγούνι μου, και περιφερόμουν στους δρόμους κρατώντας ένα δόρυ στο δεξί μου χέρι και φωνάζοντας, κάθε τόσο, όσο μπορούσα πιο δυνατά: «Διόσκουρος! Ουαί στους άλλους και σε μας!» Τέσσερα χρόνια! Τέσσερα χρόνια περιορισμού μιας αγνής μεγαλοφυΐας, που ήλθε στον κόσμο για να εξυπηρετήσει την κατακαυμένη ανθρωπότητα.(...) Αλλά να που έγινα καλά, τελειώς καλά, και θέλω άλλη μια φορά να σας ευχαριστήσω μεγαλοδύναμε Θεέ μου, καθώς και σένα καλότατε γιατρέ μου, που απλώσατε τα δυνατά και γενναιόδωρα χέρια σας, στοργικά και προστατευτικά επάνω από την κεφαλή μου, επάνω από την ψυχή μου..

Μόνον η μεγαλοφυΐα μπορεί να δώσει λύσεις πραγματικά λυσιτελείς. Ω, τι μεγάλη και θαυμαστή που είναι τούτη η 'εντελέχεια'. Και ο Θεός με ευλόγησε με την εντελέχεια αυτή, κάνοντας να πραγματοποιηθεί μέσα μου η μεγαλοφυΐα! Διότι αισθάνομαι πως είμαι αλήθεια μεγαλοφυής. Φθάνει να μη πέσει στο κεφάλι μου καμία κεραμίδα. Φθάνει να μη με σκοτώσει ύπουλα, με μια μαχαιριά στη ράχη, ο άλφα ή ο βήτα εχθρός μου, ή καμιά απ' αυτές τις μυστικές ή φανερές οργανώσεις, που δρουν και εγκληματούν εν ονόματι, δήθεν, της χειμαζομένης ανθρωπότητας. (...) Αγαπημένε, ένδοξε πατέρα μου Αχιλλεύ, πλησιάζει γοργά η ώρα, που θα εκδικηθώ τον κάθε σου εχθρό, εις το Μαντεϊόν των Δελφών. Αγαπητή, γλυκειά μητέρα μου, ω Ρωμιοσύνη, πλησιάζει γοργά η ώρα που θα σε γονιμοποιήσω, είτε το θες, ή δεν το θες, εγώ, ο Νεοπτόλεμος, το ωραίο σου βλαστάρι, διώχνοντας για πάντα πάσαν

ανίερων επιβουλήν, θεμελιώνων νέαν εποχήν, για το καλό του σύμπαντος και για την δόξαν των Ελλήνων.

Αγαπητά αδέρφια μου, ανδρώθηκα επιτέλους! Ακούστε με.. Όλοι σας... Μικροί, μεγάλοι. Είπα, ανδρώθηκα. Είμαι 3.000 ετών. Κλείνω μέσα στα σπλάχνα μου όλη την ιστορία της Ελλάδος και όλη την κληρονομιά της Ρωμιοσύνης. Στα νεανικά μου χρόνια, μπήκα στην Τροία με τον Δούρειο Ίππο. Εγώ σκότωσα τον Πρίαμο και τον Αστυάνακτα. Αδέρφια μου...ακολουθείστε με... Είμαι γερός και δυνατός....Θα σας οδηγήσω για πάντα, προς την απόλυτη ελληνική πνευματική και υλική μεγαλοσύνη. Μεγαλοδύναμε Θεέ! Τώρα το βλέπω. Βλέπω ποια είναι η μοίρα μου και ποιος ο προορισμός μου. Ρίγος βαθύ με συγκλονίζει. Ω, τι μεγάλο μυστήριο που είναι το γίνεσθαι των πραγμάτων! Όταν εκάθησα προ δύο ωρών, να γράψω εδώ, στο ημερολόγιό μου, ολίγα λόγια για την Τρίτη σημερινή επέτειο του χαρμοσύνου γεγονότος της εξόδου μου από το ψυχιατρείον, δεν είχα δει ακόμη ποιος ήτο ο αληθινός προορισμός μου. Γράφοντας όμως, τον είδα, τώρα, προ ολίγου, και γράφοντας πάντοτε, χωρίς να σταματήσω, σπρωγμένος ολοφάνερα από το χέρι του Θεού, επήρα την απόφασή μου... Χαράς ευαγγέλια! Αδέρφια μου, διεκδικώ τον θρόνον της Ελλάδος. Αδέρφια μου, σας το λέγω ορθά- κοφτά και απεριφράστως- είμαι ο Βασιλιάς σας! Αδέρφια μου, από σήμερα αρχίζει η νέα μου δράσις. Ζήτω το έθνος! ...<sup>44</sup>

**Προβολή Αουσβιτς, Νεολαία Μεταξά.Οι προβολές καταλήγουν στο παρακάτω κείμενο:**

**1921-1932:** Η Ελλάδα εισπράττει από δάνεια του εξωτερικού **19,4 δις**  
Καταβάλει σε τοκοχρεωλύσια **25 δις**

**1932:** Πτώχευση

**1939:** 1 κιλό κρέας κοστίζει όσο το 1/2 ενός μέσου ημερομισθίου

“Σήμερον δεν υπάρχει εις την Ελλάδα κανείς πολίτης οικονομικώς ελεύθερος...Συγχρόνως δε, ο άνθρωπος ο οποίος παύει να είναι οικονομικώς ελεύθερος παύει να είναι και πολιτικώς ελεύθερος.”<sup>45</sup>

“Το κοινοβουλευτικό μας σύστημα αποβαίνει όλο και περισσότερο ένα εμπόδιο στην κατάλληλη διοργάνωση της κοινωνίας μας απέναντι στα μεγάλα σύγχρονα προβλήματα. Ο κρατικός παρεμβατισμός που έχει ήδη εγκαινιασθεί επιβάλλει την κατάργηση του κοινοβουλευτισμού.”<sup>46</sup>

Ιωάννης Μεταξάς

## ΟΜΑΔΙΚΟ

Θέλω να σας είπω μίαν ιδιότητα του χαρακτήρος μου, την οποίαν δεν είμαι πλέον εις ηλικίαν διά να την μεταβάλω. Συζητώ με τον καθένα και επιτρέπω, όταν πρόκειται να ληφθή μία απόφασις, πάσαν συζήτησιν και πάσαν αντίρρησιν προς εμέ, ελεύθερα.

Αλλ' όταν λάβω την απόφασιν, και πολλές φορές μπορώ να την λάβω και αντιθέτως προς τας γνώμας σας, η απόφασις αυτή είναι οριστική και ανέκκλητος και τίποτε δεν είναι δυνατόν να με κάμη να υποχωρήσω από την απόφασιν αυτήν. Εννοείται δε, εις τον δρόμον της εκτελέσεως, δεν είναι δυνατόν κανείς να με σταματήσει.

Και εκείνος ο οποίος θα έχει την αντίθετον γνώμην οφείλει να υποκύψει και να παραδεχθή την γνώμην μου. Δέχομαι την συζήτησιν προκαταβολικώς, άμα όμως η

<sup>44</sup> Ανδρέας Εμπειρίκος, «Νεοπτόλεμος Α' Βασιλεύς των Ελλήνων» (Φύλλα Ημερολογίου)

<sup>45</sup> Ιωάννης Μεταξάς, Αγόρευση στη Βουλή, 1/7/1935

<sup>46</sup> Ιωάννης Μεταξάς, συνέντευξη “Ελεύθερος άνθρωπος” 4/1/1934

απόφασις εκδηλωθή διά μιας διαταγής, διά διατάγματος ή νομου, τότε ουδεμία αντίστασις επιτρέπεται πλέον. Και εις αυτό το ζήτημα σας παρακαλώ να προσέξετε πολύ. Διότι αντίστασιν δεν εννοώ μονάχα εκείνην την οποίαν φυσικά κανείς δεν μπορεί να φέρη, δηλαδή από απόψεως τυπικής, αλλά και εσωτερικής, δηλαδή την έλλειπνιν ιεραρχίας και υποταγής εν διανοία.

Δι' αυτό σας παρακαλώ, γνωρίζοντες τον χαρακτήρα μου αυτόν και την ιδιότητά μου ως προς το ζήτημα αυτό, να συμμορφωθήτε ολοι, όπως βέβαια θα το κάμετε, διά να μην ευρεθώ και εγώ απέναντι του οιοιδήποτε θελήσαντος να μην συνταχθή απολύτως με την ιδιότητα αυτήν του χαρακτήρος μου, να μην ευρεθώ εις δύσκολον θέσιν. Δεν επιτρέπω από κανένα -και παρακαλώ να το γνωρίσετε εις όλους τους υφισταμένους σας- καμίαν υπόκωφον αντίστασιν εις τας θελήσεις μου καθ' οιοιδήποτε τρόπον εκδηλουμένην.<sup>47</sup>

### ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α

Η ζωή μου λοιπόν πρέπει να γίνει μια ευθεία γραμμή; Χρειάζεται να περπατώ πάνου σ' αυτή τη γραμμή σαν ακροβάτης τρομάζοντας μην πέσω, μήπως το πόδι μου πατήσκει στο κενό; Να μετρώ τις ώρες και τις στιγμές που θα έχουν το ίδιο πρόσωπο; Κι όμως η ζωή δεν είναι μια ευθεία γραμμή, που αγωνιζόμαστε να μην την χάσουμε απ' τα πόδια μας, βρίσκεται ακριβώς πέρα απ' όλες τις ευθείες. Δεν τη χωράει ούτε η ίδια της η ύπαρξη. Έξω τα φώτα περιμένουν έρημα και περιφρονημένα στα ύψη των δρόμων. Είναι σα να πέθαναν με τα μάτια ανοιχτά.<sup>48</sup>

### ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΣΕ ΧΑΜΗΛΟ ΤΟΝΟ

Εμείναμε μεταξύ μας. Οι τελευταίοι μιας πολύ παλιάς γενιάς, που τα άτομά της έβλεπαν διαδοχικά τον ήλιο και έγερναν στη γη, αφού μετέδιδαν σε κάθε νεότερον από μας, με την αγάπη προς τη ζωή, όλο και πλουσιότερο το νόημα του θανάτου. Εμείναμε μεταξύ μας. Κάτω από την προγονική λάμπα και ανάμεσα σε άδεια καθίσματα. Κοντά κοντά τα καθίσματα, σαν και θα έρθουν οι άνθρωποι να μιλήσουν. Μα ούτε πάλι μπορώ να πω ότι χάθηκαν όλοι εκείνοι, αφού τα πράματά τους βρίσκονται όπως τα αφήκαν και τα ρούχα τους είναι χλιαρά ακόμα από το σώμα τους. Τα υφαντά μας εχάλασαν από τη χρήση. Όσα είχαν το έμβλημα των παλαιότερων προγόνων μας τα έλιωσαν οι νεότεροι και των γονέων μας, εμείς τα παιδιά. Καθώς περνά το αίμα στις φλέβες μας, έτσι πηγαίνει και το βιος του σπιτιού μας από τον ένα στον άλλο. Ζούμε μεταξύ μας Μάτια ανοιχτά, που νοσταλγούν εκείνα που έκλεισαν. Ζούμε μεταξύ μας από γενεές γενεών. Στα ματογυάλια του πατέρα μου έχει σταθεί το ανάβλεμμα του και στην τσόχα της πολυθρόνας του έχει αποτυπωθεί το ακούμπημά του. Ζούμε μεταξύ μας, γιορτή και καθημερινή, αψηφώντας το χρόνο. Γύρω μας τα ίδια σκεύη με την παμπάλαιη τέχνη των πρώτων Ελλήνων, τα ίδια αντικείμενα. Ζούμε μεταξύ μας. Πόσοι είμαστε; Δεν μπορώ να το πω. Δεν μου πάει στο στόμα. Στο σπίτι μας ακούγονται κάτι βήματα αραιά, αραιά, σαν τους ήχους που φτιάνει η φαντασία. Από τα παράθυρα φαίνεται ένα άπειρο αμετάβλητο. Ζούμε μεταξύ μας. Εσείς, που δεν πιάνετε τόπο, ούτε βγάξετε μιλιάρη και εγώ. Σε λίγο θα κλείσω τα μάτια και θα πεθάνετε.<sup>49</sup>

### ΗΘΟΠΟΙΟΣ Α

Για το ότι πεθαίνω, μην κατηγορήσετε κανένα και, σας παρακαλώ, μην κάνετε κουτσομπολιό. Ο μακαρίτης το σιχαινόταν.

<sup>47</sup> Ιωάννης Μεταξάς, Δηλώσεις του προς εκπαιδευτικούς, 29/11/1938

<sup>48</sup> Στέλιος Ξεφλούδας, «Κύκλος»

<sup>49</sup> Ειρήνη η Αθηναία, «Ο τελευταίος απόγονος»

Μαμά, αδερφές μου και σύντροφοι, συγχωρήστε με- αυτό δεν είναι τρόπος (δεν το συνιστώ στους άλλους), μα δεν έχω άλλη διέξοδο.

Λίλια, αγάπα με.

Τους στίχους που έχω αρχίσει, δώστε τους στους Μπρίκ, θα βρούνε άκρη.

“Όπως λένε,

το επεισόδιο έληξε

η βάρκα της αγάπης

τσακίστηκε πάνω στην καθημερινότητα.

Με τη ζωή έχω ξοφλήσει

και δεν υπάρχει λόγος να απαριθμούμε

τις αμοιβαίες πίκρες

συμφορές και προσβολές.”

Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι (Μόσχα, 12 Απριλίου 1930)<sup>50</sup>

### ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΣΕ ΥΨΗΛΟ ΤΟΝΟ

Είμεθα όλοι εντός του μέλλοντός μας. Όταν τραγουδάμε τραγουδάμε εμπρός στους εκφραστικούς πίνακες των ζωγράφων όταν σκύβουμε εμπρός στα άχυρα μιας καμμένης πόλεως όταν προσεταιριζόμεθα την ψιχάλα του ρίγους είμεθα όλοι εντός του μέλλοντός μας γιατί ό,τι και αν επιδιώξουμε δεν είναι δυνατόν να πούμε όχι να πούμε ναι χωρίς το μέλλον του προορισμού μας.<sup>51</sup>

Είπα πάντοτε Ναι. Πάντα και πάντοτε. Πάντα και πάντοτε θα ρέει ο Αμούρ, και εντός και εκτός, με την παντάνασσα ορμή του, όπως και χθες, όπως και σήμερα, όπως και τώρα που πλημμυρίζει μέσα μου και ξεχειλίζει και με αναγκάζει να κραυγάσω με όλη τη δύναμη των πνευμόνων μου: «Αμούρ! Αμούρ!»<sup>52</sup>

Αθήνα, 26 Ιουνίου-  
Δεκέμβριος 2011

### “Η μπαλάντα του κυρ Μέντιου” Κώστας Βάρναλης (ακούγεται στην αρχή)

*Δε λυγάνε τα ξεράδια*

*Και πονάνε τα ρημάδια*

*Κούτσα μια και κούτσα δυο*

*Της ζωής το ρημαδιό!*

*Μεροδούλι, ξενοδούλι!*

*Δέρναν ούλοι: αφέντες, δούλοι’*

*Ούλοι: δούλοι, αφεντικό,*

*Και μ’ αφήναν νηστικό.*

*Τα παιδιά, τα καλοπαίδια,*

*Παραβγαίνανε στην παιδεία*

*Με κοτρόνια στα ψαχνά,*

*Φούχτες μύγα στ’ αχαμνά!*

*Ανοχώρι, κατωχώρι,*

*Ανηφόρι, κατηφόρι*

<sup>50</sup> Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι, “Ποίηση και επανάσταση”

<sup>51</sup> Ανδρέας Εμπειρικός, “Υψικάμινος”

<sup>52</sup> Ανδρέας Εμπειρικός, “Αμούρ αμούρ”

Και με κάμα και βροχή,  
ώσπου μου ' βγαινε η ψυχή.  
Είκοσι χρονώ γομάρι  
Σήκωσα όλο το νταμάρι  
Κι έχτισα, στην εμπασιά  
Του χωριού, την εκκλησιά.  
Και ζευγάρι με το βόδι  
(άλλο μπόι κι άλλο πόδι)  
Όργωνα στα ρέματα  
Τα' αφεντός τα στρέμματα.  
Και στον πόλεμ' «όλα για όλα»  
Κουβαλούσα πολυβόλα  
Να σκοτώνονται οι λαοί  
Για τ' αφέντη το φαϊ.  
Και γι' αυτόνε τον ερίφη  
Εκουβάλησα τη νύφη  
Και την προίκα της βουνό,  
Την τιμή της ουρανό!  
Αλλ' εμένα σε μια σφήνα  
Μ' έδεναν το Μάη το μήνα  
Στο χωράφι το γυμνό,  
να γκαρίζω, να θρηνώ.  
Κι ο παπάς με την κοιλιά του  
Μ' έπαιρνε για τη δουλειά του  
Και μου μίλαε κουνιστός:  
«Σε καβάλησε ο Χριστός!  
Δούλευε για να στουμπώσει  
Ολ' η Χώρα κι οι Καμπόσοι,  
Μη ρωτάς το πώς και τι,  
Να ζητάς την αρετή!  
- Δε βαστάω! Θα πέσω κάπου!  
- Ντράπου! Τις προγόνοι ντράπου!  
- Αντραλίζομαι!... Πεινώ!..  
- Σουτ! Θα φας στον ουρανό!»

Κι έλεα: όταν μιαν ημέρα  
Παρασφίζουμε τα γέρα,  
θα ξεκουραστώ κι εγώ,  
του Θεού τα' αβασταγό!  
Όχι ξύλο! Φόρτωμα όχι!  
Θα μου δώσουνε μια κόχη,  
Λίγο πιόμα και σανό,  
Σύνταξη τόσω χρονώ!  
Κι όταν ένα καλό βράδυ  
Θα τελειώσει μου το λάδι  
Κι αμολήσω την πνοή  
(ένα πουφ! Ειν' η ζωή),  
Η ψυχή μου θε να δράμη  
Στη ζεστή αγκαλιά τ' Αβράμη,  
Τα' άσπρα, τ' αχερένια του  
Να φιλάει τα γένια του!  
Γέρασα κι ως δε φελούσα

Κι αχαιῖρευτος κυλούσα, με πετάζανε μακριά  
Να με φάνε τα θεριά.  
Κωλοσύρθηκα και βρίσκω Κωλοσύρθηκα και βρίσκω  
Στη σπηλιά τον Αι- Φραγκίσκο:  
«Χαίρε φως αληθινόν  
Και προστάτη των κτηνών!  
Σώσε το γέρο κυρ Μέντη  
Απ' την αδικιά τα' αφέντη,  
Συ που δίδαξες αρνί  
Τον κυρ λύκο να γενή!  
Το σκληρόν αφέντη κάνε  
Από λύκο άνθρωπο κάνει!..»  
Μα με την κουβέντα αυτή  
Πόρτα μου 'κλεισε κι αυτή.  
Τότενες το μαύρο φίδι  
Το διπλό του το γλωσσίδι  
Πίσου από την αστοιβιά  
Βγάζει και κουνάει με βιά:  
«Φως ζητάνε τα χαϊβάνια  
Κι οι ραγιάδες απ' τα ουράνια,  
Μα οι θεοί κι οζαποδώ  
Κει δεν είναι παρά δω.  
Αν το δίκιο θες, καλέ μου,  
Με το δίκιο του πολέμου  
Θα το βρεις. Όπου ποθεί  
λευτεριά, παίρνει σπαθί.  
Μη χτυπάς τον αδερφό σου-  
Τον αφέντη τον κουφό σου!  
Και στον ιδρο το δικό  
Γίνε συ τα' αφεντικό.  
Χάιντε θύμα, χάιντε ψώνιο,  
Χάιντε σύμβολο αιώνιο!  
Αν ξυπνήσεις, μονομιάς  
Θα' ρτη ανάποδα ο ντουνιάς.  
Κοίτα! Οι άλλοι έχουν κινήσει  
Κι έχει η πλάση κοκκινίσει  
Κι άλλος ήλιος έχει βγει  
Σ' άλλη θάλασσα, άλλη γη».

